

አዋጅ ቁጥር 252/2009 ዓ.ም

**በአማራ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስት የተሻሻለው የገጠር መሬት አስተዳደርና
አጠቃቀም አዋጅ**

አዋጅ ቁጥር 252/2009 ዓ.ም

**በአማራ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስት ተሻሽሎ የወጣ የገጠር መሬት
አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ**

የኑሮ ደረጃውን ክልሉ ብሎም ሀገሪቱ ከደረሰበት ኢኮኖሚያዊ፣ ማህበራዊና ፖለቲካዊ እድገት ጋር በተጣጣመ ሁኔታ ለማራመድ ይቻል ዘንድ አርሶ-አደሩም ሆነ ከፊል አርብቶ-አደሩ በያዘው የገጠር መሬት ላይ ያለውን የተጠቃሚነት መብት ይበልጥ ማስፋት ተገቢ ሆኖ በመገኘቱ፤

በክልሉ ውስጥ ተበታትኖ የሚኖረውን አርሶ አደርና ከፊል አርብቶ-አደር ወደተወሰኑ ማእከላት በማሰባሰብ ሁለንተናዊ የሆነ እድገት ተጠቃሚዎች የሚያደርጋቸውን ስርዓት መዘርጋት በማስፈለጉ፤

ይልቁንም የከፊል አርብቶ-አደሩ ባህላዊ የመሬት አጠቃቀምና አጠባበቅ ስርዓት ጠቃሚና ጉልህ አስተዋጽኦ ያለው እንደመሆኑ መጠን ሀገራችን ኢትዮጵያ የአርብቶ-አደሮችን በመሬት የመጠቀም መብት አስመልክቶ በአህጉራዊና በአለም-አቀፋዊ ደረጃ የፈረመቻቸውን ስምምነቶች በክልሉ ውስጥ ተግባራዊ ማድረግ አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ፤

የግል ባለሀብቱና አግባብ ያላቸው ድርጅቶች መሬትን በአግባቡ በማልማት፣ በመጠቀምና በመጠበቅ ረገድ የሚኖራቸውን ተሳትፎ ለማጠናከርና ጥረታቸው ከክልሉ መንግሥት የልማት ዓላማዎች ጋር እንዲቀናጅ ለማድረግ ያመች ዘንድ በፌዴራሉ ሕገ-መንግሥት ለክልሎች በተሰጠው መሬትንና የተፈጥሮ ሃብቶችን የማስተዳደር ስልጣን መሠረት ዝርዝር የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ህግ ማውጣትና በስራ ላይ ማዋል በማስፈለጉ፤

በክልሉ ውስጥ የገጠር መሬት ምዝገባ መረጃን በጥራት ለማደራጀትና ለተጠቃሚው ህብረተ-ሰብ በአግባቡ ለማሰራጨት የሚያስችል ምቹናደረጃውን የጠበቀ የህግ ማዕቀፍ በመፍጠር

ህጋዊ የመሬት ባለይዞታዎች የይዞታ ዋስትናቸው ተጠናክሮ በተፈጥሮ ኃብት ጥበቃና አጠቃቀም ረገድ ጉልህ ለውጥ እንዲያመጡ ማድረግ በማስፈለጉ፤

ከዚህ ጎን ለጎን ህገወጥ የወል መሬት ወረራን በመከላከልና በግልም ሆነ በወል ይዞታዎች ላይም ቢሆን ያልተፈቀዱ ግንባታዎችን በመቆጣጠር የገጠር መሬትን ውጤታማና ዘላቂ አጠቃቀም ማረጋገጥ አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ፤

ከመሬት ጋር በተያያዘ የሚነሱ ግጭቶችን ለመቀነስና የክልሉ መንግስትና ተጠቃሚዎች ራሳቸው አስተማማኝ የመረጃ አገልግሎት የሚያገኙበትን ዘመናዊ የመሬት መረጃ ስርዓት መዘርጋትናገቢራዊ ማድረግ በማስፈለጉ፤

በተለያዩ የክልሉ ስነ-ምህዳር ቀጠናዎች ላይ ተመስርቶ ፈርጅ-በዙ የገጠር መሬት አጠቃቀም እቅድ በማውጣትና በመተግበር የተፈጥሮ ሀብቶችን በዘላቂነት በመጠበቅና በማልማት ለመጨው ትውልድ ለማስተላለፍ እንዲቻል አስተዳደሩንና አጠቃቀሙን በህግ መደንገግ አስፈላጊ በመሆኑ፤

ሴቶች፣ ህፃናት፣ አካል-ጉዳተኞች፣ አቅሙ-ደካሞችና አረጋውያን ያላቸው በገጠር መሬት የመጠቀም መብት እንዲጠናከር ዝርዝር ሁኔታቸውን የሚደነግግ ስርዓት መዘርጋት በማስፈለጉ፤

በክልሉ ውስጥ አንዳንድ የገጠር ቀበሌዎች ወደ አቅራቢያው የከተማ አስተዳደር ክልል በሚጠቃለሉበት ወይም የገጠር መሬት ለህዝብ አገልግሎት እንዲውል በሚፈለግበት ጊዜ ለህዝብ ጥቅም ሲባል ከይዞታቸው እንዲነሱ ሲደረግ ተገቢና ተመጣጣኝ ካሳበቅድሚያ የሚያገኙበትንና በዘላቂነት የሚቋቋሙበትን አሰራር በህግ መደንገግ አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ፤

እነዚህንና እነዚህን የመሳሰሉትን ጉዳዮች አስመልክቶ በስራ ላይ ያለው ህግ አግባብነት ያላቸውን ሌሎች ህግጋትና ደንቦች ተፈፃሚነት በማረጋገጡረገድ ውሳኔነት ስለሚታይበት ክልሉ ከደረሰበት የእድገት ደረጃ ጋር ይበልጥ ተጣጥሞ መሻሻል እንደሚገባው በመታመኑ፤

የአማራ ክልል ምክር ቤት በተሻሻለው የብሄራዊ ክልሉ ህገ-መንግስት አንቀጽ 49 ንዑስ አንቀጽ (3) 1ና በፌዴራሉ መንግስት የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ ቁጥር 456/1997 ዓ.ም አንቀጽ 17 ንዑስ አንቀጽ (1) ድንጋጌዎች ስር በተሰጠው ስልጣን መሰረት ይህንን አዋጅ አውጥቷል፡፡

ክፍል አንድ ጠቅላላ ድንጋጌዎች

1. አጭር ርዕስ

ይህ አዋጅ "የተሻሻለው የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ ቁጥር 252/2009 ዓ.ም" ተብሎ ሊጠቀስ ይችላል፡፡

2. ትርጓሜ

የቃሉ አገባብ ሌላ ትርጉም የሚያሰጠው ካልሆነ በስተቀር በዚህ አዋጅ ውስጥ፡-

1. "የገጠር መሬት" ማለት በክልሉ ውስጥ በገጠሩ የአስተዳደር አካባቢ የተጠቃለለመሬት ሲሆን በከተሞች የአስተዳደርና የፕላን ወሰን የሚካተቱ ገጠር-ነክ ይዞታዎችንና የማስፋፊያ ቦታዎችን ይጨምራል፡፡
2. "የገጠር መሬት አስተዳደር" ማለት በገጠሩ አካባቢ የመሬት ይዞታ መብት የሚሰጥበት፣ ዋስትና የሚረጋገጥበት፣ የመሬት ኃብት ዋጋ የሚተመንበት፣ የመሬት አጠቃቀም ዕቅድ ወጥቶ የሚተገበርበት በመሬት ተጠቃሚዎች መካከል የሚነሱ ግጭቶች የሚፈቱበትና ግዴታዎች የሚተገበሩበት እንዲሁም ከዚህ በላይ የተጠቀሱትን ጉዳዮች አስመልክቶ መረጃ እየተሰበሰበ የሚተነተንበትና ለተጠቃሚዎች የሚሰራጭበት ማናቸውም ሂደት ነው፡፡
3. "የመሬት አጠቃቀም" ማለት የገጠር መሬትን በእንክብካቤ ይዞ ዘላቂነት ባለው መንገድ ለተሻለ ጠቀሜታ እንዲውል የሚደረግበት ማናቸውም ሂደት ነው፡፡
4. "የመሬት አጠቃቀም ዕቅድ" ማለት አካላዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ መረጃዎችን መሰረት በማድረግ የገጠር መሬት ሊሰጥ ከሚችለው የተለያዩ የመሬት አጠቃቀም አማራጮች መካከል የመሬት መጎሳቆልንና የአካባቢ ብክለትን ሳያስከትሉ ከፍተኛ ኢኮኖሚያዊ ጠቀሜታ የሚያስገኙት አማራጮች ተወዳድረው የሚወሰኑበትና ተግባራዊ የሚደረጉበት የአሰራር ዘዴ ነው፡፡
5. "አርሶ-አደር" ማለት በዚህ አዋጅ መሰረት መደበኛ ወይም ቋሚ መተዳደሪያው የግብርና ስራ የሆነ ማንኛውም ሰው ሲሆን ከፊል አርብቶ-አደሮችን ይጨምራል፡፡
6. "ልጅ" ማለት በስጋ የተወለደ ወይም የጉዲፈቻ ልጅ ነው፡፡

7. "ተጧሪ" ማለት በእድሜ መግፋት፣ በበሽታ፣ በአካል ጉዳት ወይም በሌሎች ተያያዥነት ባላቸው ምክንያቶች ሳቢያ በራሱ አቅም ገቢ በሚያስገኝ ስራ ላይ መሰማራት የተሳነውና ለመተዳደሪያው የሌሎች ሰዎችን እርዳታ ወይም ድጋፍ የሚፈልግ ማንኛውም ሰው ነው፡፡
8. ጧሪ ወይም ተንከባካቢ ማለት ከዚህ በላይ በንኡስ አንቀጽ (7) ስር የተመለከተውን ወገን በስሩ አድርጎ ወይም በቅርበት ሆኖ መሰረታዊ አገልግሎቶችን እየሰጠ የሚደግፍ ማንኛውም ሰው ነው፡፡
9. "የቤተሰብ አባል" ማለት ከመሬት ባለይዞታው ጋር በዘላቂነት አብሮ የሚኖርና የራሱ የሆነ ቋሚ መተዳደሪያ የሌለው በመሆኑ የባለይዞታውን ገቢ እየተጋራ የሚተዳደር ማንኛውም ሰው ነው፡፡
10. (አቅሙ-ደካሞች) የሚለው ሀረግ በእድሜ ከመግፋት፣ በበሽታ ከመጠቃት ወይም በምጣኔ-ሀብት ረገድ ከመደሀየት የተነሳ በሁለንተናዊ አቋማቸው ተዳክመው የሚታዩ ዜጎችን የሚገልጽ ነው፡፡
11. "የመሬት ምዝገባ ማለት" በገጠሩ አካባቢ በመሬት የመጠቀም መብትና የባለይዞታነት አቋም የሚገለጽበት የመረጃ ማሰባሰብና የማጠናቀር ሂደት ነው፡፡
12. "የገጠር መሬት መረጃ ስርዓት" ማለት መሬት-ነክ መረጃዎችን በማሰባሰብ፣ በማድራጀት፣ በመተንተንና ወቅታዊነታቸው ተጠብቆ በአግባቡ እንዲያዙ በማድረግ ለተለያዩ ተጠቃሚዎች የማሰራጨት ስርዓት ነው፡፡
13. "ማሳ" ማለት በአንድ ቦታ ላይ የሚገኝ ሆኖ በድንበር የተከለለና በባለይዞታው ስር ያለ የመሬት ክፍል ነው፡፡
14. "አነስተኛ የማሳ መጠን" ማለት ይህንን አዋጅ ለማስፈጸም በሚወጣ ደንብ መሰረት በይዞታነት የሚሰጥ ዝቅተኛ የማሳ ልክ ነው፡፡
15. "መሰረታዊ ካርታ " ማለት የመጀመሪያ ደረጃ መረጃዎችን የያዘና ለተወሰነ ዓላማ የሚያገለግሉ ካርታዎችን ለመስራት በመነሻነት የሚያገለግል ካርታ ሲሆን በብሄራዊ የካርታ ስራ መቆጣጠሪያ ነጥቦች ላይ ተመስርቶ የሚዘጋጅ፣ ከብሄራዊው የኮርድኔት ስርዓት ጋር የተገናኘና ጥቅል ዓላማ ያለው ካርታ ነው፡፡
16. "የማሳ ካርታ" ማለት ማንኛውም የገጠር መሬት ባለይዞታ በአንድ ማሳ ላይ ያለው መብት-በውል ተረጋግጦ በይዞታው ስር የሚገኘው ይኸው ማሳየት እንደሚገኝ፣ የማሳውን ቅርፅ፣ ጠቅላላ ስፋቱንና ሌሎች ተያያዥነት ያላቸውን መረጃዎች የሚያሳይ ካርታ ነው፡፡

17. "የቀበሌ ካዳስተር ካርታ" ማለት ለካዳስተር ቅየሳ ሲባል በዚህ አዋጅ ውስጥ የተጠቀሱትን መሰረታዊ የካዳስተር መረጃዎች የያዘ ሆኖ በክልሉ አማካኝነት ለየትኛውም የገጠር ቀበሌ የሚዘጋጅና ለቅየሳ ስራ መነሻ በመሆን የሚያገለግል ካርታ ነው፡፡
18. "ካዳስተር" ማለት አንድን ማሳ መነሻ አድርጎ በመሬት ላይ በወቅቱ የሚገኙትን መብቶች የሚያመላክቱ ሰነዶችንና ሌሎች መረጃዎችን የያዘ የመረጃ ስርዓት ነው፡፡
19. "የካዳስተር ቅየሳ" ማለት የአንድን የገጠር መሬት ባለይዞታ ማሳ ስፋትና የሚገኝበትን አካባቢ ለመወሰን እንዲረዳ የድንበር ምልክትን፣ አመላካች ነጥቦችንና ማዕዘኖችን በመስክ ቅየሳና በርቀት ምስሎች ተደግፎ የመለካት ወይም የድንበር ለውጥ በሚያጋጥምበት ጊዜ የሚደረገውን የቅየሳ ስራ ወይም የሚከፈሉ መሬቶችን በመለየት፣ ይዞታን በማሳዎች ከፋፍሎ በወረቀት ላይ የመንደፍና የመቀየስ ተግባር ነው፡፡
20. "የቀበሌ ነዋሪ" ማለት መደበኛ መቀመጫውን በአንድ ቀበሌ አድርጎ መሰረታዊ አገልግሎቶችንና ማህበራዊ ጥቅሞችን በዚያው ቀበሌ ውስጥ የሚያገኝ ማንኛውም ሰው ነው፡፡
21. "የግል ይዞታ" ማለት ከወልና ከመንግስት ይዞታ ዉጪ ሆኖ በአንድ ወይም ከአንድ በላይ በሆኑ ባለይዞታዎች የጋራ ይዞታ ስር ያለ የገጠር መሬት ነው፡፡
22. "የወል ይዞታ" ማለት አርሶ-አደሮች ወይም ከፊል አርብቶ-አደሮች በጋርዮሽ ይዘው ሳይከፋፈል በአንድነት ለግጦሽ፣ ለደንና ለማህበራዊ አገልግሎቶች የሚጠቀሙበት የገጠር መሬት ነው፡፡
23. "የመንግስት ይዞታ" ማለት በክልሉ ውስጥ በግል ወይም በወል ያልተያዘ የገጠር መሬት ሲሆን የመንግስት ተቋማት ይዞታዎችን፣ የደን መሬቶችን፣ የዱር እንስሳት መጠለያዎችንና ጥብቅ ስፍራዎችን የማዕድን ማውጫ ቦታዎችን፣ ፓርኮችንና በወንዞችም ሆነ በሀይቆች አካባቢ የሚገኙ ስፍራዎችን ያጠቃልላል፡፡
24. "የይዞታ መብት" ማለት ማንኛውም አርሶ-አደር፣ ከፊል አርብቶ-አደር ወይም በህጉ መብት የተሰጠው ማንኛውም ሌላ አካል በዚህ አዋጅ መሰረት የተረጋገጡለትን የገጠር መሬት ባለይዞታ የመሆን፣ በመሬቱ ላይ ንብረት የማፍራት፣ ያፈራውን ንብረት የማስተላለፍ፣ ከመሬቱ ያለመፈናቀል፣ መሬቱን ለግብርናና ለተፈጥሮ ሃብት ልማትም ሆነ ለሌሎች ህጋዊ ተግባራት የማዋል፣ በራሱ የመጠቀም፣ የማከራየት፣ የማውረስ፣ በስጦታ የማስተላለፍና የመሳሰሉትን መብቶች የሚያጠቃልል ነው፡፡

25. "የመሬት ባለይዞታ" ማለት በአንድ የገጠር መሬት ላይ የይዞታ መብት ያለው ግለሰብ፣ቡድን ወይም ማህበረ-ሰብ፣የመንግስት አካል፣ ማህበራዊ ተቋም ወይም ሌላ የህግ ሰውነት ያለው አካል ነው፡፡
26. "የመሬት ተጠቃሚ" ማለት የገጠር መሬትን የመገልገልና በምርቱ የመጠቀም መብት የተሰጠው ማንኛውም ሰው ነው፡፡
27. "አነስተኛ ይዞታ" ማለት ምርት በመስጠት አቅሙ የአንድን አርሶ-አደር፣ ወይም ከፊል አርብቶ-አደር የምግብ ዋስትና ለማረጋገጥ፣ ለእንስሳት ግጦሽ ፣ ለቤት መስሪያና ለጓሮ አትክልት ልማት በቂ ነው ተብሎ ስልጣን ባለው አካል አማካኝነት በይዞታነት የሚሰጥ ዝቅተኛ የመሬት መጠን ነው፡፡
28. "ሌላ ንብረት" ማለት ከመሬቱ ከራሱ በስተቀር በመሬት ላይ የተፈራና የማይንቀሳቀስ ማንኛውም ንብረት ነው፡፡
29. "ኪራይ" ማለት ማንኛውም አርሶ-አደር በዚህ አዋጅ መሰረት ያገኘውን የገጠር መሬት ይዞታ ወይም የመጠቀም መብት ለተወሰነ የጊዜ ገደብ ለሌላ ሰው በውል ሰጥቶ የአይነት ወይም የገንዘብ ጥቅም እየተቀበለ አገልግሎትላይ እንዲውል የሚያደርግበት ስሪት ነው፡፡
30. "ሊዝ" ማለት ማንኛውም የግል ባለሀብት የገጠር መሬት ይዞታን ለተወሰነ ጊዜና በህግ ለተፈቀደ አገልግሎት ከክልሉ መንግስት የሚወስድበት አሰራር ሲሆን የሊዝ ዘመኑ ፀንቶ እስከሚቆይበት ጊዜ ድረስ በመሬት የመጠቀም መብቱን ለአበዳሪ ተቋማት የዕዳ ዋስትና አድርጎ እስከማስያዝ የሚደርስበት አሰራር ነው፡፡
31. "ብሎኪንግ" ማለት የኢንቨስትመንት መሬት ይዞታን ወጥ በሆነና ስርዓት ባለው መንገድ በብሎክ የመከፋፈል ዘዴ ነው፡፡
32. "የመስኖ መሬት ሽግሽግ" ማለት ዘመናዊ የመስኖ ግንባታ በተካሄደባቸው የገጠሩ አካባቢዎች ለመስኖ መሰረተ-ልማት አዉታሮች ግንባታሲባል መሬት የተወሰደባቸውን ባለይዞታዎች ከተጠቃሚዎች በኩል ለማተካካት፣ እንዲቻል የተበታተነውን ይዞታ ለመንከባከብ በሚያመች ሁኔታ እስከተቻለ ድረስ በአንድ አካባቢ ለማሰባሰብና የመስኖ ዉሃ ለማጠጣት ምቹ በሆነ ቅርፅ የሚካሄድ ክፍፍልነው፡፡
33. "ድልድል" ማለት በአንድ የገጠር ቀበሌ ውስጥ ነጻነው ተብሎ የተመዘገበና የተያዘ መሬት በነዋሪው ህዝብ ዉሳኔናበዚህ አዋጅ ድንጋጌዎች መሰረት መሬት ለሌላቸው ወይም ላነሳቸው ሰዎች የመስጠት ተግባር ነው፡፡
34. "የህዝብ አገልግሎት" ማለት በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መንገድ ለህዝብ አገልግሎት የሚሰጡ ሆነው እንደ መንግስት መስሪያ ቤት፣ ትምህርት ቤት፣ የጤና ተቋም

የገበያ ስፍራ፣ የመንገድ መሰረተ-ልማት፣ የወታደር ካምፕና እነዚህን የመሳሰሉትና በክልሉም ሆነ በፌዴራሉ መንግስታት አማካኝነት ለህዝብ እድገት ይጠቅማሉ ተብለው በገጠር መሬት ላይ የሚከናወኑ ተግባራትን ያጠቃልላል፡፡

35. "የአስተዳደር ወሰን" ማለት በክልሉ ውስጥ የሚገኙ ዞኖች፣ ወረዳዎችና ቀበሌዎች አንዱ ከሌላው ጋር የሚዋሰኑበት ድንበር ሲሆን ከተሞች ከየገጠሩ አስተዳደሮች ጋር የሚገናኙባቸውን ስፍራዎች ይጨምራል፡፡

36. "በከተማ አስተዳደር የተጠቃለለ የገጠር ቀበሌ" ማለት የክልሉ መስተዳድር ምክር ቤት የከተማነት ደረጃ በሰጠው በየትኛውም ከተማ ወሰን የተካለለ ወይም የታቀፈ የገጠር ቀበሌ ነው፡፡

37. "በከተማ አስተዳደር የተጠቃለለ የገጠር ቀበሌ ነዋሪ" ማለት መደበኛ መኖሪያውን በከተማ አስተዳደር ወሰን በሚገኝ የገጠር ቀበሌ ውስጥ ያደረገና መሰረታዊ አገልግሎቶቹንም ሆነ ማህበረ-ኢኮኖሚያዊ ጥቅሞቹን በዚያው እያገኘ በራሱ ስም የገጠር መሬት ይዞታ መብት ያለውም ይሁን የሌለው ማንኛውም ሰው ነው፡፡

38. "የገጠር ቀበሌ ማዕከል" ማለት በጥናት ተደግፎ በነዋሪው ህዝብ አስተያየት አግባብ ባለው የወረዳ አስተዳደር በኩል ለመኖሪያነትም ሆነ ለሌሎች የተለያዩ ኢኮኖሚያዊ፣ ማህበራዊና ፖለቲካዊ አገልግሎቶች የተመረጠ ማዕከል ነው፡፡

39. "ህገ-ወጥ ይዞታ" ማለት ህጋዊ ባልሆነ መንገድ የተያዘና አግባብ ባለው አካል እውቅና ያልተሰጠው ማንኛውም የገጠር መሬት ይዞታ ነው፡፡

40. "ህገ-ወጥ ግንባታ" ማለት ህገ-ወጥ በሆነ ይዞታ ወይም በህጋዊ ይዞታ ላይም ቢሆን በዚህ አዋጅ ከተፈቀደው ውጭ የተከናወነ ማንኛውም አይነት ግንባታ ነው፡፡

41. "ካሳ" ማለት በህጋዊ መንገድ ተይዞ የነበረን የገጠር መሬት ይዞታ ለህዝብ ጥቅም ሲባል እንዲለቅ ስልጣን ባለው አካል የሚወሰንበት ማንኛውም ባለይዞታ ወይም ተጠቃሚ ከመሬቱ በሚፈናቀልበት ወቅት ከቦታው በሚያነሳው ንብረት ወይም በመሬቱ ላይ ባደረገው ማንኛውም አይነት ማሻሻያ ምትክ በገንዘብም ሆነ በአይነት ወይም በሁለቱም በቅድሚያ የሚፈጸም ተመጣጣኝ ክፍያ ነው፡፡

42. "መልሶ-ማቋቋም" ማለት በህግ መሰረት ካሳ ተከፍሏቸው የመሬት ይዞታቸው ለህዝብ አገልግሎት ሲባል ከመወሰዱ የተነሳ የተፈናቀሉ ባለይዞታዎች ቀደም ሲል የነበራቸውን ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ተጠቃሚነት ለማስቀጠል ወይም ለማሻሻል በክልሉ መንግስት የሚከናወን ተግባር ነው፡፡

43. "ቋሚ መተዳደሪያ" ማለት ከግብርና ውጭሆኖ ግብር እየተከፈለበት የሚከናወንና ገቢ ሊያስገኝ የሚችል ሌላ ማናቸውም አይነት ቋሚ ስራ ነው፡፡
44. "አስተዳደራዊ ዉሳኔ" ማለት አንድ ወይም ከዚያ በላይ የሆኑ የገጠር መሬት ባለይዞታዎች ወይም ተጠቃሚዎች የይዞታና አጠቃቀም መብቶቻቸውን በሚመለከት አቤቱታ ሲያቀርቡ ወይም በተቃራኒው ግዴታዎቻቸውን ሳይወጡ ሲቀሩ አግባብነት ያላቸውን የመረጃ ምንጮች በመጠቀምና አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝም በህዝብ በማስተቸት ጉዳዩ በሚመለከተው የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አካል ከተጣራ በኋላ በፅሁፍ የሚሰጥ ማናቸውም ውሳኔ ሲሆን ከገጠር መሬት ልኬታ፣ ምዝገባ፣ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር አሰጣጥ፣ ከመሬት አጠቃቀም እቅድ፣ ከይዞታ መታጣትና ከሌሎች ተዛማጅ እርምጃዎች ጋር በተገናኘ የሚተላለፉ ትእዛዞችን ያጠቃልላል፡፡
45. "መንግስታዊ ያልሆነ ድርጅት" ማለት በትርፍ ላይ ያልተመሰረተ ተግባር ለማከናወን የተቋቋመና በራሱ ገቢ የሚተዳደር ማናቸውም ድርጅት ነው፡፡
46. "ቢሮ" ማለት የክልሉ ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ቢሮ ነው፡፡
47. "ሠው" ማለት ማንኛውም የተፈጥሮ ሠው ወይም በህግ የሰውነት መብት የተሠጠው አካል ነው፡፡

3. የፆታ አገላለጽ

በዚህ አዋጅ ውስጥ በወንድ ፆታ የተደነገገው የሴትንም ፆታ ያካትታል፡፡

4. የአዋጁ ተፈፃሚነት ወሰን

1. ይህ አዋጅ በክልሉ ውስጥ በሚገኝ የትኛውም የገጠር መሬት ላይ ተፈፃሚ ይሆናል፡፡
2. በዚህ አንቀፅ ንዑስ አንቀጽ(1) ስር የተደነገገው ቢኖርም ለደንገልዱር እንስሳት ጥበቃ፣ ለብዝሃ-ህይወት ሀብት፣ ለተፈጥሮ ሀብትና ለአካባቢ ጥበቃምሆነ ለማዕድን ልማትና ለመሳሰሉት ተግባራት የተከለሉ መሬቶችን ማልማትና መንከባከብን በተመለከተ የወጡ ልዩ ህጎች እንደ የተደነገጉባቸው መስኮች ተፈፃሚነታቸው ይቀጥላል፡፡

ክፍል ሁለት

የገጠር መሬትን ስለማግኘት፣ ስለመጠቀምና ስለማስተዳደር

5. መሰረታዊ መርሆች

1. በክልሉ ውስጥ የገጠር መሬት ባለቤትነት መብት የክልሉ መንግሥትና የሕዝብ ነው። በመሆኑም የመሬት ይዞታን በሽያጭም ሆነ በሌላ ንብረት በመለወጥ ለሶስተኛ ወገን ማስተላለፍ አይቻልም።
2. በክልሉ ውስጥ የሚኖር ማንኛውም አርሶ-አደር በፆታም ሆነ በሌላ በማናቸውም ምክንያት ልዩነት ሳይደረግበት የገጠር መሬት ይዞታ በነጻ የማግኘት እኩል መብት አለው።
3. በክልሉ ውስጥ አርሶ-አደሮች ያላቸው የገጠር መሬት ይዞታ መብት የጊዜ ገደብ የለውም።
4. የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ሥርዓት በሕዝብ ተሳትፎ ላይ የተመሠረተ ይሆናል።
5. የመሬት አጠቃቀም በእቅድና አካባቢን በመንከባከብ ላይ አተኩሮ የሚፈጸም ይሆናል።
6. የገጠር መሬት ድልድል በሚካሄድበት ጊዜ ወላጆቻቸውን ላጡ ህጻናት፣ ለአካል ጉዳተኞች፣ ለአቅሙደካሞች፣ ለሴቶችና ለአረጋውያን ቅድሚያ እንዲሰጥ የሚያደርግ የአሰራር ስርአት ተቀርጾ በስራ ላይ ይውላል።
7. በገጠር ኢንቨስትመንትን የማስፋፋቱ ተግባር ለወጣቶች የስራ እድል ፈጠራንና የቴክኖሎጂ ሽግግርን በማፋጠን ላይ አልሞ የሚፈጸም ይሆናል።

6. የይዞታ ዓይነቶች

በገጠር መሬት ላይ ያሉና በዚህ አዋጅ ጥበቃ የተደረገላቸው የመሬት ይዞታ አይነቶች የግል፣ የወል እና የመንግስት ናቸው።

7. የገጠር መሬት ባለይዞታ ስለመሆን

1. የገጠር መሬት ባለይዞታ መሆን የሚችለው የክልሉ ነዋሪ የሆነና በዋነኛነት በግብርና ስራ የሚተዳደር ወይም በዚህ የሙያ መስክ ለመተዳደር የሚፈልግ ማንኛውም ሰው ነው።
2. ከዚህ በላይ በንኡስ አንቀጽ (1) ስር የተደነገገው ቢኖርም ዝርዝሩ ወደፊት በሚወጣ ደንብ የሚደነገግ ሆኖ የሚከተሉት ወገኖች በዚህ አዋጅ መሰረት የገጠር

መሬት ባለይዞታ ከመሆን አይታገዱም፡-

ሀ. በተለያዩ ጊዜያት በብሄራዊም ሆነ በክልላዊ ምርጫዎች ተወዳድረው በማሸነፍ በህዝብ ተወካዮችም ሆነ በክልል ምክር ቤቶች በቋሚነት ያገለግሉ ዘንድ አካባቢያቸውን ለጊዜው እንዲለቁ የተገደዱ አርጎደሮች ወይም ከፊል አርብቶ-አደሮች፤

ለ. አነስተኛ የወር ገቢ በሚያስገኙና እንደዘብ ጥበቃ፣ ጽዳት፣ ተላላኪነትና ፖስተኝነት ባሉ የስራ ደረጃዎች ላይ ተቀጥረው የሚያገለግሉና በክልሉ ሲቪል ሰርቪስ የስራ መደብ ዝቅተኛ ለተባለው መደብ የተወሰነውን ደምወዝ የሚያገኙ የግል፣ የመንግስትና የመንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ሰራተኞች፤

ሐ. በጡረታ ገቢ የሚተዳደር ማንኛውም ወገን፡፡

8. ስለይዞታ መብት አፈፃፀም

1. የክልሉ አርሶ-አደሮችና ከፊል አርብቶ-አደሮች በዚህ አዋጅ መሰረት በተሰጣቸው የገጠር መሬት ይዞታ ላይ ሙሉ የባለይዞታነትና የመጠቀም መብት አላቸው፡፡
2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ድንጋጌ ስር የተመለከተውና (የይዞታ መብት) የሚለው ሀረግ በእጅ ያለን የገጠር መሬት ለሶስተኛ ወገኖች በውርስ ወይም በስጦታ የማስተላለፍ፣ በሌላ መሬት የመለወጥ፣ እንዲሁም በመሬቱ የመጠቀምም ሆነ በመሬቱ ላይ ያለማውን ማናቸውንም አይነት ሀብት ወይም ሁለቱንም ቢሆን የማከራየት ወይም ለአበዳሪ ድርጅቶች ዋስትና አድርጎ በእዳ የማስያዝ መብቶችን ያጠቃልላል፡፡

9. ስለይዞታና የመጠቀም መብቶች መከበር

1. የማንኛውም ሰው የገጠር መሬት ይዞታ በህግ የተጠበቀ ነው፡፡ ስለሆነም በዚህ አዋጅ አንቀጽ 21 እና አንቀጽ 26 ስር በተደነገገው መሰረት ካልሆነ በስተቀር ማንኛውም ሰው የያዘውን መሬት ከፈቃዱ ውጭ እንዲለቅ አይገደድም፡፡
2. በገጠር መሬት የመጠቀም መብት የተሰጠው ማንኛውም ሰው በዚህ አዋጅ ወይም ይህንን አዋጅ ለማስፈፀም በሚወጣ ደንብ ከተደነገገው ውጭ በሆነ ምክንያት ይህንኑ የመጠቀም መብቱን አያጣም፡፡

10. የገጠር መሬት ስለማግኘት

1. እድሜው 18 ዓመትና ከዚያ በላይ የሆነ በክልሉ ውስጥ የሚኖርና በግብርና ስራ ለመተዳደር የመረጠ ማንኛውም ሰው በዚህ አዋጅ መሰረት የገጠር መሬት በነፃ የማግኘት መብት አለው፡፡ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡

2. በዚህ አንቀጽ ንዑስአንቀጽ (1) ስር የተደነገገው ቢኖርም 18 ዓመት ያልሞላቸውና ወላጆቻቸውን በሞት ያጡ ህፃናት በህጋዊ አሳዳጊዎቻቸው ወይም በሞግዚቶቻቸው አማካኝነት የሚተዳደሩበት መሬት የማግኘት መብት አላቸው፡፡
3. ባለትዳር የሆነ ማንኛውም ሰው የግልምሆነ ከተጋቢው ጋር የሚጋራው የመሬት ይዞታ የሌለው ከሆነ እንደማንኛውም መሬት-አልባ አመልካች የገጠር መሬት እንዲሰጠው የመጠየቅና የማግኘት መብት አለው፡፡ የሚያገኘው መሬትም የግል ይዞታው ሆኖ ይመዘገብለታል፡፡
4. ወላጆቻቸውን በሞት ያጡ ህፃናት፣ አካል ጉዳተኞች፣ አቅሙ-ደካሞች፣ ሴቶችና አረጋውያን በግብርና ስራ የሚተዳደሩ ወይም ለመተዳደር የመረጡ ሆነው ሳለ ለዚህ የሚያስፈልገው የእርሻ መሬት የሌላቸው ወይም ያነሳቸው ሆኖ የተገኘ እንደሆነ ይህንኑ በማግኘቱረገድ የቀደምትነት መብት ይኖራቸዋል፡፡
5. የግል ባለሀብቶች የሚጠቀሙበት መሬት በስራ ላይ ያለውን የመሬት አጠቃቀም እቅድ በጠበቀ ሁኔታ ከክልሉ መንግስት በሊዝ ውል ወይም ከማንኛውም የገጠር መሬት ባለይዞታ ጋር በሚደረግ ስምምነት በኪራይ የማግኘት መብት አላቸው፡፡
6. በክልሉ ውስጥ ሥራቸውን የሚያካሂዱ ወይም ለማህበረ-ሰቡ አገልግሎት የሚሰጡ መንግስታዊ መስሪያ ቤቶች፣ መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች፣ የሀይማኖት ተቋማትና የብዙሃን ማህበራት ተግባራቸውን የሚያከናውኑት ለገንዘብ ትርፍ እስካልሆነ ድረስ የአርሶ-አደሮችን መሬት የማግኘት መብት በማይፈረስ ሁኔታ ለተልእኳቸው መሳካት የሚጠቀሙበት የገጠር መሬት በባለይዞታነት የማግኘት መብት አላቸው፡፡
7. ከዚህ በላይ በሰፊነት ንኡሳን አንቀጾች ስር ለተዘረዘሩት አካላት የገጠር መሬት ይዞታ የሚሰጥበት ስርአት ይህንን አዋጅ ለማስፈጸም በሚወጣ ደንብ ይወሰናል፡፡

11. የገጠር መሬት በይዞታ ስለሚገኝባቸው ሁኔታዎችና ስለይዞታ ጣሪያ

በክልሉ ውስጥ ነዋሪ የሆነና በግብርና ስራ የሚተዳደር ወይም በዚህ መ.ያ ለመተዳደር የሚፈልግ ማንኛውም ሰው ቀጥሎ በተመለከተው አኳኋን የገጠር መሬት በይዞታ የማግኘት መብት አለው፡-

- ሀ. በመደበኛነት በሚኖርበት ቀበሌ መሬትን ከሚያስተዳድረው አካል በድልድል፤
- ለ. በማናቸውም የክልሉ አካባቢውርስ ወይም በስጦታ፡፡

12. የገጠር መሬት አሰጣጥ ስርዓትና የሚሰጠው መሬት ዝቅተኛ መጠን

1. የመሬት ጥያቄ የሚቀርብበትም ሆነ ምላሽ የሚሰጥበት ስርአት፣ እንዲሁም አንድ

ሰው የሚያገኘው የመሬት ስፋት ጣሪያ እንደያካባቢው ተጨባጭ ሁኔታ መሬቱ በሚሰጠው አገልግሎት ላይ ተመስርቶ ይህንን አዋጅ ለማስፈጸም ወደፊት በሚወጣ ደንብ ይደነገጋል፡፡

2. የመሬት አሰጣጥ ስርዓቱ እንደጠያቂዎቹ የመሬት ፍላጎት በህዝብ ተሳትፎ በሚወሰነው ቅደም-ተከተል መሰረት መሬት በይዞታ የማግኘት መብት ላላቸው አመልካቾች ሁሉ ያለአድልዎ እንዲተገበር ይደረጋል፡፡
3. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (2) ስር የተደነገገው ቢኖርም ሊሰጥ የሚችለው የመሬት መጠን ችግሩ ላለባቸው ጠያቂዎች ሁሉ እኩል ሊዳረስ የማይችል ሆኖ የተገኘ እንደሆነ እንደቅደም-ተከተላቸው ወላጆቻቸውን በሞት ላጡ ህፃናት፣ ለአካል ጉዳተኞች፣ ለአቅሙደካሞች፣ ለሴቶችና ለአረጋውያን ይሰጣል፡፡
4. ለተጠቃሚዎች የሚሰጠው መሬት መጠን በሚወሰንበት ጊዜ የመሬቱ ለምነት ደረጃና ሌሎች በደንብ የሚዘረዘሩ ታሳቢዎች ግምት ውስጥ መግባት ይኖርባቸዋል፡፡
5. ለአንድ ሰው የሚሰጠው በዝናብ ወይም በመስኖ የሚለማ የአንድ ማሳ አነስተኛ መጠን ይህንን አዋጅ ተከትሎ በሚወጣ ደንብ ይወሰናል፡፡

13. ስለገጠር መሬት ሽግሽግ

1. ይህ አዋጅ ከሚፀናበት ቀን ጀምሮ በክልሉ ውስጥ በየትኛውም የገጠር አካባቢ የመሬት ሽግሽግም ሆነ ክፍፍል አይካሄድም፡፡
2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ስር የሰፈረው ድንጋጌ በመስኖ የሚለማንመሬት ለተለያዩ ተጠቃሚዎች የማከፋፈልን ተግባር የሚከለክል አይሆንም፡፡
3. ከዚህ በላይ በንዑስ አንቀጽ (1) ስር የሰፈረው ድንጋጌ ቢኖርም በመንግስት ወይም መንግስታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች ድጋፍ በተገነቡ የመስኖ ልማት ፕሮጀክቶች ምክንያት መሬታቸውን ያጡ ባለይዞታዎች በመስኖ ተጠቃሚ ከሆኑ ሌሎች ወገኖች መሬት በክፍፍል እንዲያገኙ ይደረጋል፡፡ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡
4. በመስኖ ልማት ፕሮጀክቶች ምክንያት የሚካሄድን የገጠር መሬት ሽግሽግ ተከትሎ የመስኖ መሬት ክፍፍል በሚከናወንበት ጊዜ መሬታቸውን ያጡ ወይም ይዞታቸው የተቀነሰባቸው ሰዎች ከተስተናገዱ በኋላ ትርፍ መሬት የተገኘ እንደሆነ መሬት የሌላቸው ወላጆቻቸውን በሞት ያጡ ህፃናት፣ አካል ጉዳተኞች፣ አቅሙደካሞች፣ ሴቶችና አረጋውያን መሬት በማግኘት ረገድ ከሌሎች ወገኖች ቅድሚያ ይሰጣቸዋል፡፡

14. ስለመሬት ድልድል

የገጠር መሬት ባለይዞታዎች በህይወት የሌሉና ህጋዊ ወራሽ የሌላቸው ሆኖባቸው ሆኖባቸው ወይም በሰፊራ ምክንያት ወይም በራሳቸው ፍላጎት ይህንን አዋጅ ለማስፈጸም በሚወጣው ደንብከተወሰነው የጊዜ ገደብ በላይ አካባቢውንበቋሚነት ለቀው የቆዩ ከመሆናቸው የተነሳ ነጻ ወይም ትርፍ መሬት መገኘቱ የተረጋገጠ እንደሆነ ይኸው ትርፍ መሬት ለአካባቢው ነዋሪዎች በድልድል ይሰጣቸዋል፡፡

15. ስለገጠር መሬትኪራይ

1. ማንኛውም የገጠር መሬት ባለይዞታ ራሱን ከይዞታው እስከማፈናቀል በማያደርስ ሁኔታ በያዘው መሬት የመጠቀም መብቱን ለሌላ ለማንኛውም ሰው በኪራይ ውል ለማስተላለፍ ይችላል፡፡
2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ስር የተደነገገው ቢኖርም ማንኛውም ሰው የይዞታ መብቱን ከግብርና ስራ ውጭ ለሆነ ተግባር ማከራየት አይችልም፡፡
3. ማንኛውም አይነት የገጠር መሬት ኪራይ ውል በጽሑፍ መደረግ ይኖርበታል፡፡
4. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (3) መሰረት የሚደረገው የመሬት ኪራይ ውል ስምምነት የመሬቱን ስፋት፣ የኪራዩን ዘመን፣ የክፍያውን መጠንና የአከፋፈሉን ሁኔታ በግልጽ የሚያሳይ መሆን አለበት፡፡
5. በውል የሚከራየው የገጠር መሬት በጋራ የተያዘ ከሆነ ሁሉም ባለይዞታዎች ካልተስማሙበት በስተቀር ውሉ ፈራሽ ይሆናል፡፡
6. በግል ባለይዞታዎች መካከል በሚደረግ የመሬት ኪራይ ውል ስምምነት የሚከፈለው የኪራይ መጠን አከራይና ተከራዩ በሚያደርጉት ድርድር የሚወሰን ይሆናል፡፡
7. በኪራይ ውል ስምምነቱ ውስጥ እንደገና የማከራየት መብት ያለው ስለመሆኑ በግልፅ ካልተመለከተ በስተቀር ተከራይበውል ያገኘውን መሬት ለሶስተኛ ወገን መልሶ ሊያከራየው አይችልም፡፡
8. ማንኛውም የመሬት ኪራይ ውል ስምምነት እስከሁለት አመት ለሚዘልቅ ጊዜ የተደረገ ከሆነ መሬቱ ለሚገኝበት ቀበሌ አስተዳደርና ከዚያ ለበለጠ ጊዜ የተደረገ ከሆነ ደግሞ ለወረዳውየገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት ቀርቦ መመዝገብ ይኖርበታል፡፡ ዝርዝር አፈጻጸሙ በደንብ ይወሰናል፡፡
9. በዚህ አዋጅ መሰረት ከፍተኛው የገጠር መሬት ኪራይ ውል ዘመን ቋሚ የፍራፍሬ ተክሎችንወይም የተመረጡ የዛፍ ዝርያዎችን የተመለከተ እንደሆነ 30 ዓመት ሲሆን ዓመታዊ ሰብሎችንየተመለከተ ከሆነ ደግሞ 10 ዓመት ይሆናል፡፡ ስለሆነም

እንደተገቢነቱ ከ30 ዓመትና ከ10 ዓመት በላይ ለሆነ ጊዜ ተደርጎ የተገኘ የመሬት ኪራይ ውል ስምምነት ቢኖር በዚህ አዋጅ መሰረት እንደቅደም-ተከተላቸው ለ30 ዓመትና ለ10 ዓመት እንደተደረገ ይቆጠራል፡፡

10. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ(9) ስር የተመለከተው ከፍተኛ የኪራይ ዘመን ጣሪያ መወሰኛ ድንጋጌ የውሉ ዘመን ሲያበቃ እንደገና ሊታደስ የሚችልበትን እድል የሚዘጋ አይሆንም፡፡
11. የኪራይ ውል ስምምነቱ ህጋዊ የዉል ማቋቋሚያ ሁኔታዎችን አሟልቶ ካልተገኘ ወይም ተከራይ በተከራየው መሬት ላይ ጉዳት ካደረሰ ወይም ከስምምነታቸው ውጭ በሆነ መንገድ በመሬቱ ሲጠቀም ከተገኘ ውሉ ፈራሽ ይሆናል፡፡
12. በህጋዊ አሳዳጊ ወይም በሞግዚት ጥበቃ ስር የሚተዳደሩ ህጻናት፣አረጋዊያንና በፍርድ የተከለከሉ ሰዎች ወይም የአእምሮ መታወክ ያለባቸው ስለመሆኑ በፍርድ የተረጋገጠላቸው ባለይዞታዎች የመሬት ይዞታቸውን ሲያከራይ የኪራይ ውሉ የነርሱን ጥቅም በማይጎዳ ሁኔታ ስለመደረጉ ለማረጋገጥ ይቻል ዘንድ የቤተ-ዘመድ ጉባዔ የመከረበትና ውል ለማዋዋል ስልጣን የተሰጠው አካል ያጸደቀው ሰነድ ከኪራይ ውሉ ጋር ተያይዞ ለምዝገባ መቅረብ ይኖርበታል፡፡ ይህንን ግዴታ ሳያሟላ ተፈጽሞ የተገኘ ማናቸውም የኪራይ ውል ፈራሽ ይሆናል፡፡

16. ስለስጦታ

1. ማንኛውም የገጠር መሬት ባለይዞታ የይዞታም ሆነ የመጠቀም መብቱን በክልሉ ውስጥ ለሚኖርና ከዚህ በታች ከተመለከቱት መመዘኛዎች መካከል ቢያንስ አንዱን ለሚያሟላ ሰው በስጦታ ማስተላለፍ ይችላል፡-

ሀ. በግብርና ስራ ለሚተዳደር ወይም በዚሁ ሙያ መተዳደር ለሚፈልግ ልጁ ወይም የልጅ ልጁ ወይም ለማንኛውም ሌላ የቤተ-ሰብ አባል፤

ለ. መረጃውን በጽሁፍ አረጋግጦ እስከሰጠ ድረስ በወቅቱ እየጠረው ላለና አገልግሎቱን ወይም እያገለገለኝ ነው ብሎ ላመነውና በግብርና ስራ ለሚተዳደር ወይም በዚሁ ሙያ መተዳደር ለሚፈልግ ሌላ ማንኛውም ሰው፡፡

2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ፊደል ተራ ቁጥር ለ. መሰረት የሚደረገው ስጦታ ሊጸና የሚችለው ስጦታ ተቀባዩ ባለይዞታውን በመጠር ላይ ያለ ወይም ሲንከባከብ የቆየ ስለመሆኑ በቀበሌ ማህበራዊ ፍርድ ቤት በኩል በጽሁፍ አረጋግጦ ሲቀርብ ብቻ

ይሆናል፡፡

3. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ስር የተደነገገው ቢኖርም ባለይዞታው ያደረገው ስጦታ አካለ-መጠን ያልደረሱ ልጆቹን ወይም ሌሎች የቤተ-ሰቡን አባላት መብት ሙሉ በሙሉ በሚጎዳ ወይም ለነርሱ በቂ ድርሻ በማያስቀር ሁኔታ የተከናወነ ከሆነ በህግ ፊት ተቀባይነት አይኖረውም፡፡
4. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ(1) ፊደል ተራ ቁጥሮች ሀ.ና ለ. ስር የተደነገገው ቢኖርም ማንኛውም የገጠር መሬት ባለይዞታ ይዞታውን ቀድሞውኑ በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ለሌላቸው ሰዎች መስጠት ወይም በማንኛውም ዘዴ ማስተላለፍ አይችልም፡፡
5. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ስር የሰፈረው ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ ማንኛውም የገጠር መሬት ባለይዞታ የይዞታ መብቱን በቋሚነትና የመጠቀም መብቱን ደግሞ ለተወሰነ ጊዜ ለተለያዩ ሰዎች በስጦታ ሊያስተላልፍ ይችላል፡፡
6. የመሬት ይዞታው በባልና ሚስት ወይም በሌሎች ሰዎች በጋራ የተያዘ ሆኖ ሲገኝ
ይህንኑ የጋራ ይዞታ ለማስተላለፍ የተደረገው የስጦታውል የሚፀናው ባልና ሚስቱ ወይም ጉዳዩ የሚመለከታቸው የጋራ ባለይዞታዎች ሁሉም ከተስማሙበት ብቻ ይሆናል፡፡
7. ማንኛውም የስጦታ ውል ስምምነት በጽሁፍ መደረግ አለበት፤ በቃል የተደረገ የስጦታ ውል ስምምነት በህግ ፊት ተቀባይነት አይኖረውም፡፡
8. በጽሁፍ የተደረገ ማንኛውም የስጦታ ውል ስምምነት መሬቱ በሚገኝበት ወረዳ ላለው የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት ቀርቦ መመዝገብ ይኖርበታል፡፡
9. ውሉአግባብ ላለው የወረዳ ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት ቀርቦ ከተመዘገበበት ቀን ጀምሮ የፀና ይሆናል፡፡
10. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (9) ስር የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ባለይዞታውን ለመጠር መሬቱን በስጦታ የተቀበለ ማንኛውም ሰው በገባው ውል መሰረት ሰጪውን አለመጠፋ የተረጋገጠ እንደሆነ ሰጪው ጉዳዩን ወደ መደበኛ ፍርድቤት በማቅረብ ውሉ እንዲፈርስለት የመጠየቅ መብት አለው፡፡

17.ሰለ ውርስ

1. በዚህ አዋጅ መሰረት የገጠር መሬት ባለይዞታ የሆነ ማንኛውም ሰው የይዞታም

ሆነ የመጠቀም መብቶቹን በግብርና ስራ ለሚተዳደር ወይም በዚህ መያመተዳደር ለሚፈልግ ለማንኛውም ሌላ ሰው በኑዛዜ ሊያስተላልፍ ይችላል፡፡

2. ባለይዞታው የይዞታና ለተወሰነ ጊዜ ደግሞ የመጠቀም መብቶቹን ከአንድ በላይ ለሆኑ ሰዎች በኑዛዜ ሊያስተላልፍ ይችላል፡፡
3. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) እና (2) ስር የተደነገገው የይዞታና የመጠቀም መብቶችን በኑዛዜ የማስተላለፉ ተግባር አካለ-መጠን ያላደረሰውን የተናዛዣን ልጅ ከህጋዊ ወራሺነት መብቱ የሚነቅል ወይም የተናዛዣን የትዳር ጓደኛ ህጋዊ መብት የሚጎዳ ሆኖ የታየ እንደሆነ በህግ ፊት የሚፀና አይሆንም፡፡
4. የኑዛዜው አደራረግ በፍትህ-ብሄር ህግ ውስጥ እንደተደነገገው በግልጽ የሚካሄድ ኑዛዜ የሚሰጥባቸውን መስፈርቶች ማሟላትና አግባብ ላለው የወረዳ መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽሕፈት ቤት ቀርቦ መመዝገብ ይኖርበታል፡፡
5. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ(1)ና(2) ስር የተደነገገው ቢኖርም ባለይዞታው በኑዛዜ ሳያወርስ የሞተ ወይም የሰጠው ኑዛዜ ፈራሽ ሆኖ የተገኘ እንደሆነ መብቱ እንደቅደም ተከተላቸው በግብርና ስራ ለሚተዳደር ወይም በዚህ መያመተዳደር ለሚፈልግ የሟች ልጆቻች፣ ወላጅ/ጆች ወይም ህግ ለሚፈቅድለት ለማንኛውም ሌላ የቤተ-ሰቡ አባል ይተላለፋል፡፡
6. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (5) ስር ከተጠቀሱት የሟች ልጆች ወይም ከልጆቹ አንዱ ቀድመው ሞተው ወይም ሞቶ እንደሆነና ወደታች የሚቆጠሩ ተወላጆች ትተው ወይም ትቶ እንደሆነ እነዚህ ተወላጆቻቸው የሟቹ የቤተ-ሰብ አባል ሆነው ተገኝተው ካልወረሱ በስተቀር ቀድመው በሞቱት ልጆች ምትክ ሆነው እንዲወርሱ ይደረጋል፡፡
7. ወላጆቻቸውን በሞት ያጡ ህጻናት በጋብቻ ውስጥም ሆነ ከጋብቻ ውጭ የተወለዱ መሆናቸው ግምት ውስጥ ሳይገባ የገጠር መሬት ይዞታን በመውረስ ረገድ እኩልና ያለልዩነት ይስተናገዳሉ፡፡
8. ማንኛውም ሰው ሳይናዘዝ በሞተበት ወቅት በግብርና ስራ የሚተዳደር ወይም ለመተዳደር የሚፈልግ ወደታች የሚቆጠር ተወላጅ፣ የሌለው ሆኖ በግብርና ስራ የሚተዳደር/ሩ ወይም ለመተዳደር የሚፈልግ/ጉ ወላጅ/ጆች ካለው ወይም ካሉትና አስቀድሞ ጨርሶ የገጠር መሬት ይዞታ የሌላቸው ወይም ያላቸው የመሬት መጠን ከከፍተኛው የይዞታ ጣሪያ በታች መሆኑ የታወቀ እንደሆነ

የመሬት ይዞታውን እነርሱ የመውረስ መብት ይኖራቸዋል። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

9. ከአንድ በላይ የሆኑ ወራሾች በውርስ ያገኙትን የገጠር መሬት በሚከፋፈሉበት ጊዜ የእያንዳንዳቸው ድርሻ በደንቡ ከተወሰነው የአንድ ማሳ አነስተኛ መጠን በታች ሆኖ የተገኘ እንደሆነ መሬቱን በጋራ መጠቀም እንጂ መከፋፈል አይችሉም።
10. በዚህ አንቀጽ ከዚህ በላይ በሰፈሩት ድንጋጌዎች መሰረት ወራሽ ያልተገኘለት የትኛውም የገጠር መሬት ይዞታ ወደመሬት ባንክ ገቢ ተደርጎ ለአዲስ አመልካቾች እንዲከፋፈል ይደረጋል።
11. መደበኛ ነዋሪነታቸውን የመሰረቱት ከገጠሩ አካባቢዎች ጋር በሚዋሰኑ ከተሞች ውስጥ ሆኖ ዝቅተኛ ገቢ በሚያስገኝ ሌላ ቋሚ ስራ ላይ ተሰማርተው ሳለ ኑሯቸውን ገጠር ውስጥ ከሚከናወን የግብርና ስራ በሚመነጭ ገቢ የሚደጉሙ ሰዎች ለውርስ አላማ ሲባል በዚህ አዋጅ መሰረት እንደአርሶ-አደር ይቆጠራሉ።

18. የገጠር መሬት ይዞታን ከግል ባለሃብት ጋር በጋራ ስለማልማት

1. ማንኛውም የገጠር መሬት ባለይዞታ የመጠቀም መብቱን እንደያዘ ከግል ባለሀብት ጋር በጽሁፍ ተዋውሎ ይዞታውን በጋራ የማልማት መብት ይኖረዋል። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።
2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) መሰረት የተደረገ ውልአግባብ ላለው የወረዳ ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት ቀርቦ መመዝገብ አለበት።

19. በመሬት የመጠቀም መብትን የብድር ዋስትና አድርጎ ስለማስያዝ

1. ማንኛውም የገጠር መሬት ባለይዞታ በዚህ አዋጅ ከተፈቀደው ከ30 ዓመት ላልበለጠ ጊዜ የመጠቀም መብቱን በሀገሪቱ ብሄራዊ ባንክ እውቅና ለተሰጠው ህጋዊ የገንዘብ ተቋም የብድር ዋስትና አድርጎ ሊያስይዝ ይችላል። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።
2. ተበዳሪው በብድር ውሉ ውስጥ በተጠቀሰው የጊዜ ገደብ እዳውን ያልከፈለ እንደሆነ አበዳሪው በብድር ውሉ ለተጠቀሰው ጊዜ በመሬቱ የመጠቀም መብት የሚኖረው ሆኖ የተገኘ እንደሆነ የዚሁ መብቱ ወሰን በመሬቱ ላይ ከተሰጠው የመጠቀም መብት ያለፈ ሊሆን አይችልም።
3. አበዳሪው መሬቱን ራሱ የማያለማውና ከዚሁ የተነሳ ለሶስተኛ ወገን በኪራይ የሚያስተላልፈው ከሆነ መሬቱን ከአበዳሪው በውል ለመውሰድ

እስከተስማማ ድረስ ተበዳሪው ቅድሚያ ይሰጠዋል፡፡

4. በገጠር መሬት የመጠቀም መብት መያዣ የተደረገበት ማናቸውም ውል በአበዳሪውተቋም መመዝገብ አለበት፤ ይኸው የተመዘገበ የኪራይ ውል አንድ ቅጅ መሬቱ ለሚገኝበት ወረዳ ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት ቀርቦ ከባለይዞታው የግል ማህደር ጋር መያያዝ ይኖርበታል፡፡

20. ይዞታን ስለመለዋወጥ

1. ማንኛውም የገጠር መሬት ባለይዞታ ማሳውን በቀበሌውወይም በሌላ ቀበሌ ውስጥ ከሚገኝ ሌላ ባለይዞታ ጋር መለዋወጥ ይችላል፡፡ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡
2. አነስተኛ ማሳዎች ለልማት አመቺይሆኑ ዘንድ የገጠር መሬት ባለይዞታዎች የተናጠል ይዞታዎቻቸውን ኩታገጠም ለማድረግ የሚያስችል ስምምነት ሊያደርጉ ይችላሉ፡፡
3. ከዚህ በላይ በሰፈሩት ድንጋጌዎች መሰረት በባለይዞታዎች መካከል የሚደረግ ማናቸውም የማሳ ልውውጥ ውል አግባብ ላለው የወረዳ ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት ቀርቦ መመዝገብ አለበት፡፡
4. መሬቱ የባልና ሚስት የጋራ ይዞታ ወይም ከአንድ በላይ በሆኑ ባለይዞታዎች በጣምራ የተያዘ ሆኖየተገኘ እንደሆነ ልውውጡ በሁሉም ባለይዞታዎች ፈቃድ ላይ ተመስርቶ መፈጸም ይኖርበታል፡፡
5. የተናጠል ይዞታዎቻቸውን ኩታገጠም ለማድረግ አስበው የገጠር መሬት ልውውጥ ለሚያደርጉ ባለይዞታዎች የተለየ ማበረታቻ ይሰጣቸዋል፤ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡

21. የይዞታ መብት ስለሚታጣባቸው ሁኔታዎች

1. በዚህ አዋጅ አንቀጽ 5 ንዑስ አንቀጽ (3) ስር የተደነገገው ቢኖርም በገጠር መሬት የመጠቀም መብት ያለው ማንኛውም ባለይዞታ ይዞታውን በሚከተሉት ምክንያቶች እንዲያጣ ሊወሰን ይችላል፡-

ሀ. በዚህ አዋጅ አንቀጽ 7 ንዑስ አንቀጽ (2) ፊደል ተራ ቁጥር ሊስር አስቀድሞ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ በግል፤ በመንግስት፤ መንግስታዊ ባልሆነ ድርጅት ወይም በሌላ በማናቸውም ተቋም ስራ ላይ ላልተወሰነ ጊዜ ወይም ቋሚ ባልሆነ መንገድ ተቀጥሮ መገኘት፤

ለ. ዝርዝሩ በደንብ የሚወሰን ሆኖ ይዞታውን ለሶስተኛ ወገን ማከራየቱን

ወይም ቢያንስ ይህንኑ ለጊዜው የሚያስተዳድርለት ሰው መመደቡን መሬቱ ለሚገኝበት ወረዳገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት ሳያሳወቁ ለተከታታይ 5 አመታትና ከዚያ በላይ ለሆነ ጊዜ ከመኖሪያ አካባቢው መጥፋት ወይም ወደጫኞች አገር ሄዶ መገኘት፤

ሐ. የመሬት ይዞታው ለህዝብ አገልግሎት ይውል ዘንድ አግባብ ያለው አካል የሚያሳልፈው ውሳኔ፤

መ. ዝርዝሩ በደንብ የሚወሰን ሆኖ መሬቱን ያለበቂ ምክንያት እስከሶስት አመት ለዘለቀ ጊዜ ጦም አሳድሮ መገኘት፤

ሠ. ዝርዝሩ በደንብ የሚወሰን ሆኖ ይዞታውን በተዘጋጀው የመሬት አጠቃቀም እቅድ መሰረት አለማልማትና ይኸው እቅድ ባልተዘጋጀ ላቸው አካባቢዎች ደግሞ መሬቱን በእንክብካቤ ካለመያዙ የተነሳ ከባድ ጉዳት አድርሶ መገኘት፤

ረ. የመሬት ይዞታ መብቱን በራሱ ፈቃድ የተወ ስለመሆኑ አግባብ ላለው ወረዳ ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት በጽሁፍ አሳውቆ መገኘት፡፡

2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ስር በተደነገገው መሰረት የገጠር መሬት ይዞታውን በማናቸውም ምክንያት እንዲያጣ የተደረገ ማንኛውም ሰው በመሬቱ ላይ ላለማው ቋሚ ንብረት ተገቢውን ካሳ በቅድሚያ የማግኘት መብት ይኖረዋል፡፡

3. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ስር የተደነገገው ቢኖርም አስቀድሞ የተሰማራበት ቋሚ መተዳደሪያ የግብርና መስክ ሆኖ ሳለ በጥረቱ ተጨማሪ ኃብት መፍጠርና ከዚህ የተነሳም ወደኢንቨስትመንት ስራ ለመሸጋገር የበቃ ማንኛውም ታታሪ አርሶ-አደር ለግብርና ስራ የተሰጠውን የገጠር መሬት ይዞታ በዚህ አዋጅ መሰረት እንዲያጣ አይደረግም፡፡

22. የገጠር መሬትን በግብርና ኢንቨስትመንት ስም ለግል ባለሀብቶች በሊዝ ስለማስተላለፍ

1. በየትኛውም አይነት የግብርና ኢንቨስትመንት ተግባር ለመሰማራት የሚፈልጉ የግል ባለሀብቶች ለዚህ አላማ የሚያስፈልገውን የገጠር መሬት በጨረታ ተወዳድረው ሊያገኙ ይችላሉ፡፡

2. የግል ባለሀብቶች ለሚያቀርቡት የመሬት ጥያቄ ምላሽ የሚሰጠው በመካከላቸው

ግልጽ ውድድር እንዲካሄድ በማድረግ ይሆናል። ዝርዝር አፈጻጸሙ በደንብ ይወሰናል።

3. ሰፋፊ የግብርና ኢንቨስትመንት በሚካሄድባቸው የክልሉ አካባቢዎች የብሎኪንግ ወይም የረድፍ አሰራር ስርዓት ተግባራዊ ይደረጋል። ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።
4. ለሰብል ልማት አገልግሎት ሊውል የማይችል የትኛውም የገጠር መሬት የአጠቃቀም እቅዱ በሚፈቅደው መሰረት በኢንቨስትመንት ተካቶ ለተስማሚ የግብርና ደን ልማት ስራ እንዲውል ይደረጋል።
5. በሊዝ የተገኘን የገጠር ኢንቨስትመንት መሬት ሁለትና ከዚያ በላይ የሆኑ የግል ባለሀብቶች በዚህ አዋጅና አግባብ ባላቸው ሌሎች ህግጋት፣ ደንቦችና መመሪያዎች መሰረት ተስማምተው በጋራ ሊያለሙት ይችላሉ።
6. ለግብርና ኢንቨስትመንት የሚውል የገጠር መሬት ከፍተኛው የሊዝ ዘመን 30 ዓመት ይሆናል። ስለሆነም ከ30 ዓመት በላይ ለሆነ ጊዜ ተደርጎ የተገኘ የገጠር መሬት ሊዝ ስምምነት ቢኖር በዚህ አዋጅ መሰረት ለ30 ዓመት እንደተደረገ ይቆጠራል። የውል ዘመኑ ሲያበቃም ውሉ እንደገና ሊታደስ ይችላል።

23. ከግብርና ኢንቨስትመንት ውጭ የሚውል የገጠር መሬት በሊዝ ስለሚሰጥበት ሁኔታ

1. ከግብርና ኢንቨስትመንት ውጭ ለሆኑ ሌሎች ተግባራት በገጠር መሬት ላይ ኢንቨስት ለማድረግ ጥያቄ የሚያቀርቡ የግል ባለሀብቶች ሲኖሩ የፕሮጀክት ፍላጎታቸው በተናጠል እየታየ የጠየቁትን መሬት በግልፅ በሚካሄድ የሊዝ ውድድር ሊያገኙ ይችላሉ። ዝርዝር አፈጻጸሙ በደንብ ይደነገጋል።
2. ከግብርና ውጭ ለሆነ የገጠር መሬት ኢንቨስትመንት የሚደረገው የሊዝ ውል ዘመን ጣሪያ 60 አመት ይሆናል።

24. በሊዝ ስርዓት የተገኘን በገጠር መሬት የመጠቀም መብት የዕዳ ዋስትና አድርጎ ስለማስያዝና ለሶስተኛ ወገን ስለማስተላለፍ

1. የገጠር መሬትን በሊዝ የወሰደ ማንኛውም የግል ባለሀብት የሊዝ ውሉ ፀንቶ ለሚቆይበት ጊዜ በተከራየው መሬት ላይ ያለውን የመጠቀም መብት ወይም በመሬቱ ላይ ያፈራውን ሃብት ወይም ሁለቱንም የዕዳ ዋስትና አድርጎ ለማስያዝ ይችላል።
2. በውሉ ውስጥ ይህንኑ የሚቃረን ድንጋጌ ከሌለ በስተቀር በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) መሰረት በመሬት የመጠቀም መብቱ የእዳ ዋስትናሆኖ ከተያዘ

በመሬቱ ላይ የለማው ሀብትም አብሮ እንደተያዘ ይቆጠራል። ሆኖም በመሬቱ ላይ የለማው ሀብት ተነጥሎ በዕዳ ዋስትናነት የሚያዝ ሲሆን በመሬት የመጠቀም መብቱምሆነ ያለማው ኃብት ያረፈበት መሬት አብሮ እንደተያዘ ሊቆጠር አይችልም።

3. የዕዳ ዋስትና ሆኖ የተያዘን በመሬት የመጠቀም መብት ባለገንዘቡ አስቀድሞ በጽሁፍ ካልተስማማ በስተቀር የአበዳሪውን ጥቅም በከፊል ወይም በሙሉ በሚጎዳ ሁኔታ በኪራይ ማስተላለፍወይም በሌላ በማናቸውም የመሬት ይዞታ መለወጥ አይቻልም።
4. በዚህ አዋጅ መሰረት በመሬት የመጠቀሙ መብት ወይም በመሬቱ ላይ የለማው ሃብት የእዳ ዋስትናሆኖ ሊያዝ የሚችልበት ጊዜ ገደብ በውሉ ከተገለፀው የሊዝ ዘመን ሊበልጥ አይችልም።
5. በመሬት የመጠቀም መብትን በእዳ ዋስትናነት የማስያዙውል ስምምነት በጽሁፍ መደረግ ይኖርበታል። በጽሁፍ ያልተደረገ እንደሆነ ውሉ ፈራሽ ይሆናል። የስምምነት መግለጫ ሰነዱም መሬቱ ባለበት ወረዳ ለሚገኘው የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት ቀርቦ ካልተመዘገበ በስተቀር በሶስተኛ ወገኖች ላይ መቃወሚያ ሆኖ ሊቀርብባቸው አይችልም።
6. ለግብርናም ሆነ ለሌላ ለማናቸውም የኢንቨስትሜንት ተግባር ይውል ዘንድ በሊዝ በተወሰደ የገጠር መሬት ላይ ያለ የመጠቀም መብት ውል ተቀባዩ ሳይናዘዝ የሞተ እንደሆነ ውሉ ጽንዖ ለሚቆይበት ጊዜ ለባለይዞታው ህጋዊ ወራሾች በውርስ ሊተላለፍ ይችላል። ሆኖም ወራሾቹ ይህንን የመጠቀም መብት ሳይከፋፈሉ እንዲጠቀሙበት ይገደዳሉ።
7. ባልና ሚስት በጋራ እየተጠቀሙበት የሚገኝ የኢንቨስትመንት መሬት በፍች ወቅትም ሆነ ከዚያ በኋላ የጋራ ይዞታቸው እንደሆነ ይቀጥላል እንጂ ለቀድሞ ተጋቢዎች አይከፋፈልም።
8. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (6)ስር የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ከዚህ በላይ የሰፈረው የንኡስ አንቀጽ (7) ድንጋጌ በሊዝ የተገኘንናበሌሎች ሰዎች በጋራ የተያዘን የገጠር መሬት አስመልክቶ በተመሳሳይ ተፈጻሚ ይሆናል።
9. የክልሉ መንግስት ለኢንቨስትሜንት ይውል ዘንድ ለግል ባለሀብቶች በሊዝ የተሰጠን የገጠር መሬት ለላቀ የህዝብ አገልግሎት በፈለገው ጊዜ ተመጣጣኝ ካሳ በቅድሚያ ከፍሎ ለመውሰድ ይችላል።

25. ለግል ኢንቨስትመንት በተሰጠ የገጠር መሬት ላይ ስለተጣለ ገደብ

1. ማንኛውም የግል ባለሀብት አግባብ ካለው አካል የጽሁፍ ፈቃድ ሳያገኝ መሬቱን አስፋፍቶ መያዝ፣ አስቀድሞ ከፀደቀለት ፕሮጀክት አላማ ውጭ መሬቱን ለሌላ ተግባር አውሎ መገኘት ወይም ለሶስተኛ ወገን ማከራየት አይችልም፡፡
2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ስር ከተደነገገው ውጭ በሆነ አሰራር መሬቱን ለሶስተኛ ወገን አስተላልፎ የተገኘ ማንኛውም የግል ባለሀብት ያለአንዳች ቅድመ-ሁኔታውሉ ተሰርዞ መሬቱን እንዲመልስ ይደረጋል።

26. የገጠር መሬት ይዞታን ለሀዝብ አገልግሎት ስለማስለቀቅ

1. የወረዳ አስተዳደር ጽህፈት ቤት የገጠርን መሬት ለሀዝብ አገልግሎት ለማዋል አስፈላጊ ሆኖ ሲያገኘው ከማንኛውም ባለይዞታ ወይም ተጠቃሚ ተገቢውን ካሳ በቅድሚያ በመክፈልና ተፈናቃዩ በዘላቂነት የሚቋቋሙበትን አማራጭ በማመቻቸት ለማስለቀቅ ይችላል፡፡ ዝርዝር አፈጻጸሙ በደንብ ይወሰናል፡፡
2. ለሀዝብ አገልግሎት እንዲውል የተፈለገ የገጠር መሬት ይዞታ እንዲለቀቅ የወረዳው አስተዳደር ጽህፈት ቤት ከመወሰኑ በፊት መሬቱ የሚለቀቅበት ፕሮጀክት ከአካባቢው ህብረተሰብ ልማት ጋር በቀጥታ የተቆራኘ በሆነጊዜ ጉዳዩ ለቀበሌው ነዋሪ ሀዝብ ውይይት ቀርቦ የብዙሃኑን ድጋፍ ማግኘት ይኖርበታል፡፡
3. የወረዳው አስተዳደር ጽህፈት ቤት በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) መሰረት የገጠር መሬት ይዞታ በሀዝብ አገልግሎት ስም እንዲለቀቅ ሲወሰን ከገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት የሚያገኘውን መረጃ ታሳቢ አድርጎ መሬቱ የሚለቀቅበትን ጊዜ ገደብና ለሚነሳው ንብረት የሚከፈለውን የካሳ መጠን በመግለጽ ለባለይዞታው ወይም ለተጠቃሚው በጽሁፍ የማሳወቅ ሃላፊነት አለበት፡፡
4. ባለይዞታው ወይም ተጠቃሚው በቀረበለት የካሳ መጠን ቅር የተሰኘ እንደሆነ አቤቱታውን በህግ ለተቋቋመው የካሳ ቅሬታ አጣሪ ኮሚቴ የማቅረብና የማስመርመር መብት ይኖረዋል፡፡
5. የካሳ ቅሬታ አጣሪ ኮሚቴ በሰጠው ውሳኔ ላይ ቅር የተሰኘ ማንኛውም ወገን መሬቱን ከለቀቀ በኋላ ውሳኔው በተሰጠ በ30 ቀናት ውስጥ በአቅራቢያው ለሚገኘው ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ የማለት መብት አለው፡፡ ይህ ፍርድ ቤት በሚሰጠው ውሳኔ ላይ መሰረታዊ የህግ ስህተት ተፈጽሞበታል የሚል ወገን ያለ እንደሆነ ደግሞ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታ የማቅረብ መብት ይኖረዋል፡፡

6. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (5) ስር በተደነገገው መሰረት የካሳ ቅሬታ አጣሪ ከሚቴ ያልተቋቋመባቸው ስፍራዎች ሲኖሩ በካሳ መጠን ላይ ቅር የተሰኘ ማንኛውም ወገን አቤቱታውን በጽሁፍ አዘጋጅቶ በአቅራቢያው ለሚገኘው ከፍተኛ ፍርድ ቤት የማቅረብ መብት ይኖረዋል፡፡

7. ለህዝብ አገልግሎት ከሚለቀቅ የገጠር መሬት ይዞታ ጋር በተያያዘ ካሳ የሚተመንበትና ለተነሿዎች የሚከፈልበት ስሌት ቀመር በደንብ ይወሰናል፡፡

8. ካሳከፋዩ መንግስት፣ የግል ድርጅት፣ ህብረተ-ሰቡ ወይም ሌላ አካል ቢሆንም የካሳመጡ ማስያ ቀመር አንድ አይነት ይሆናል፡፡

9. በዚህ አዋጅ መሰረት በልማት-ምክንያት ከመሬታቸው የሚፈናቀሉ ባለይዞታዎች ፍላጎታቸው እየታየ በሚነደፉ የመልሶ ማቋቋሚያ ፕሮጀክቶች እንዲታቀፉ ይደረጋል፡፡ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡

ክፍል ሶስት

ከገጠር መሬት አጠቃቀም ጋር ተያያዥነት ስላላቸው ግዴታዎች

27. የገጠር መሬት ተጠቃሚ ግዴታዎች

1. ማንኛውም የገጠር መሬት ተጠቃሚ በዚህ አዋጅ መሰረት የሚከተሉት ዝርዝር ግዴታዎች ይኖሩበታል፡-

ሀ. በይዞታው ስር ያለውን ወይም በኪራይ ያገኘውን መሬት የመንከባከብና አካባቢውን የመጠበቅ፤

ለ. በመሬቱ ዙሪያ አስቀድመው የበቀሉ ነባር እጸዋት ቢኖሩ ዝርያቸው እንዳይጠፋ እንዚህኑ የመንከባከብ፤

ሐ. የራሱንም ሆነ የአጎራባች ባለይዞታዎችን ማሳ በማይጎዳ ሁኔታ በመሬቱ ላይ አሉታዊ ተጽእኖ የሌላቸው፣ ይልቁንም የአፈር ለምኑቱን የሚያሻሽሉና ለአካባቢ ደህንነት ተስማሚ የሆኑ ዛፎችን የመትከልና በተገቢው ሁኔታ ተንከባክቦ የማሳደግ፤

መ. የመሬት ተዳፋትነታቸው ከ31 በመቶ እስከ60 በመቶ የሆኑ መሬቶችን ለአመታዊ ሰብሎች ልማት ለማዋል ይቻል ዘንድ እንዳስፈላጊነቱ ተስማሚ የሆኑ የአፈር ጥበቃ ስራዎችን የማከናወን፤

ሠ. ተገቢ ባልሆነ የአስተራረስ ዘዴና ባልተመከረባቸው ዛፎች ተከላ ሳቢያ የውሃ ምንጮች እንዳይደርቁ የጥንቃቄ እርምጃዎችን የመውሰድ፤

- ረ. የወል መሬት ይዞታዎችን ያለመዳፈር፤ በወሰን የተከለሉ ሌሎች መሬቶችን ድንበር ያለመጋፋትና ተለይተው የሚታወቁ የህዝብ መንገዶችን ያለመዝጋት፤
- ሰ. ይዞታውን በመሬት አጠቃቀም እቅዱ መሰረት ይጠቀምበት ዘንድ አግባብ ባለው የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት አማካኝነት በጽሁፍ መመሪያ ሲሰጠው ይህንኑ አክብሮ የመፈጸም፤
- ሸ. በመሬቱ አካባቢ የሚገኙ የዱር እንስሳትና አእዋፍ እንዳይታወኩ ወይም እንዳይጎዱ ተገቢውን የጥንቃቄ እርምጃ የመውሰድ፤
- ቀ. መሬቱ እንዲለካ ወይም የቅየሳ ስራ እንዲከናወንበት አግባብ ባለው አካል ሲጠየቅ ለዚሁ አድራጎት የመተባበር፤
- በ. የመሬቱ ባለይዞታ ራሱ ከሆነ የባለይዞታነት ማረጋገጫ ደብተር በሚሰጥበት ጊዜ ይህንኑ ተከታትሎ የመውሰድ፤
- ተ. የመሬት ይዞታ መብቱን በማናቸውም ምክንያት በሚያጣበት ጊዜ ለዚሁ የተሰጠውን የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር አግባብ ባለው አካል ወዲያውኑ የመመለስ፤
- ቸ. እነዚህን የመሳሰሉ ሌሎች ግዴታዎች፡፡

2. የገጠር መሬት ተጠቃሚ የሆነ ማንኛውም የግል ባለሀብት ወይም የኢንቬስትሜንት ተቋም በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ድንጋጌ ስር ከሰፈሩት አጠቃላይ ግዴታዎች በተጨማሪ ለተፈቀደለት የመሬት ይዞታ ተገቢውን የአጠቃቀም እቅድ በማዘጋጀት ስልጣኑ ለሆነው የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አካል አቅርቦ የማስፀደቅና በዚሁ እቅድ መሰረት መሬቱን በጥቅም ላይ የማዋል ግዴታ አለበት፡፡
3. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (2) መሰረት ተዘጋጅቶ የሚቀርበው የመሬት አጠቃቀም እቅድ የህብረተሰቡን ጤንነት፣ የአካባቢውን ደህንነትና የራሱን የመሬቱን ለምነት አጠባበቅ ግምት ውስጥ ያስገባ መሆን ይኖርበታል፡፡
4. ተዳፋትነታቸው ከ8- 30 በመቶ በሆነ የገጠር መሬቶች አካባቢ የተጠቃሚዎች የመሬት አያያዝ የአፈር ክለትን የሚቀንስና በርጥበት-አጠር አካባቢዎች ደግሞ ውሀን የመያዝ ስልትን የተከተለ መሆን አለበት፡፡
5. ተጠቃሚዎች ተዳፋትነታቸው ከ31 እስከ60 በመቶ የሆነ የገጠር መሬቶችን ለዓመታዊ ሰብሎች ልማት ማዋል የሚችሉት አግባብነት ባላቸው የአፈርና ውሃ እቀባ ቴክኖሎጂዎች በመደገፍ ብቻ ይሆናል፡፡

6. ተጠቃሚዎች ተዳፋትነታቸው ከ60 በመቶ በላይ የሆነ የገጠር መሬቶችን ከእርሻና ከልቅ ግጦሽ አገልግሎት ነጻ በማድረግ ለዛፍ፣ ለቋሚ ተክሎች፣ ለእንስሳት መኖሩ ልማትና እንደሁኔታው ለቱሪስት መስህብነት ብቻ ማዋል ይኖርባቸዋል፡፡
7. የመሬት ተጠቃሚዎች በማናቸውም አይነት ተዳፋትነት የሚገኝንና ክፉኛ የተጎዳ የገጠር መሬት ከሰውና ከእንስሳት ንክኪ ነጻ በማድረግ እንዲያገግምና ይኸው ሲረጋገጥ ብቻ በተለይ በሚወጣለት የመሬት አጠቃቀም እቅድ ላይ ተመስርቶ ጥቅም እንዲሰጥ ማድረግ ይኖርባቸዋል፡፡
8. የየአካባቢው ማህበረ-ሰብ በጋራ ትብብር እንደፊዚካላዊና ስነ-ህይወታዊ ያሉ ስራዎችን በማከናወን ቦረቦራማ የሆኑና ክፉኛ የተጎዱ የገጠር መሬቶች መልሰው እንዲያገግሙና በጥቅም ላይ እንዲውሉ የማድረግ ሃላፊነት ይኖርበታል፡፡ በተለይም ኮረብታማ በሆኑ አካባቢዎች በወል ወይም እንደሁኔታው በግል የተያዙ ሆነው በቦረቦር የተጎዱ የገጠር መሬቶች እንዲያገግሙና መልሰው እንዲለሙ መደረግ ይኖርባቸዋል፡፡
9. የገጠር መሬት ተጠቃሚዎች በተፈጥሮ የሚፈሱ ዉሃዎች የታችኛውን ማሳ በማይጎዳ አኳኋን እንዲፋሰሱ የማድረግ ግዴታ አለባቸው፡፡
10. በክልሉ ውስጥ የሚገኙ ውሃ-አዘል የገጠር መሬቶች በየአካባቢው ማህበረ-ሰብ ጥረትና ጉዳዩ በሚመለከተው አካል የሙያ ድጋፍ ተከልለው መጠበቅ ይኖርባቸዋል፡፡
11. የውሃ ዳርቻዎችና ቦረቦር መሬቶች በጥናት እየተለዩ በተወሰነ ርቀት ከእርሻ እንቅስቃሴ ተከልለው መጠበቅ አለባቸው፡፡ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡
12. በገጠር መሬት ላይ የመሰረተ-ልማት አውታሮችንና አዳዲስ የሰፈራ ፕሮግራሞችን የሚያስፈጽሙ አካላት የአካባቢ ደህንነትንና ተያይዘው ሊከሰቱ የሚችሉ ችግሮችን የመግቻ ስልቶችን ነድፈውና በዕቅዶቻቸው ውስጥ አካተው ገቢራዊ ማድረግ ይኖርባቸዋል፡፡
13. ማንኛውም የገጠር መሬት ተጠቃሚ በክልሉ መንግስት አማካኝነት የሚቀርቡትን የተሻሻሉ ባህላዊና ሳይንሳዊ የመሬት አያያዝና አጠቃቀም ዘዴዎች ተቀብሎ በስራ ላይ የማዋልና የእርሻም ሆነ የግጦሽ መሬቶችን ምርታማነት የመጠበቅና የማሳደግ ግዴታ አለበት፡፡
14. ማንኛውም የገጠር መሬት ተጠቃሚ በዚህ አዋጅ መሰረት ከተፈቀደለት የይዞታና

የመጠቀም መብት በላይ አስፋፍቶ እላፊ እንዳይዝ ተከልክሏል፡፡

15. ማንኛውም የገጠር መሬት ተጠቃሚ መሬቱን በሕግ ለተከለከለ ለማናቸውም ተግባር ሊያውለው አይችልም፡፡ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡

16. ማንኛውም የገጠር መሬት ተጠቃሚ ማሳወን አደገኛ ከሆኑ መጤና ተስፋፊ አረሞች መከላከልና መጠበቅ አለበት፡፡

28. ግዴታን አለመወጣት ስለሚያስከትለው ኃላፊነት

1. በዚህ አዋጅ አንቀጽ 27ስር የተመለከተውን ወይም ይህንን አዋጅ ለማስፈፀም ወደፊት በሚወጡት ደንቦችና መመሪያዎች ውስጥ የሚደነገጉትን የትኛዎቹንም ግዴታዎች ያልተወጣ ማንኛውም የገጠር መሬት ባለይዞታ በቅድሚያ እንደሁኔታው የቃል ወይም የጽሁፍ ማስጠንቀቂያ ይሰጠዋል፡፡

2. ባለይዞታው ከዚህ በላይ በንኡስ አንቀጽ (1) ስር በተደነገገው መሰረት የተሰጠውን ማስጠንቀቂያ ተቀብሎ ስህተቱን ሊያርም ያልቻለ ወይም ለማረም ፈቃደኛ ሐኖ ያልተገኘ እንደሆነ ከዚህ በታች በተመለከተው ቅደም-ተከተል መሰረት አስተዳደራዊ እርምጃ ሊወሰድበት ይችላል፡-

ሀ. የራሱ በሆነ ድክመት መሬቱን ካለመንከባከብ የተነሳ በመሬቱ ላይ ጉዳት ደርሶ ከተገኘ የመጠቀም መብቱን ለተወሰነ ጊዜ መሬቱን የመንከባከብ ሀላፊነት ለሚወስድ ለሌላ ሰው በኪራይ እንዲያስተላልፍ ሊወሰንበት ይችላል፤

ለ. ከዚህ በላይ የተመለከተው እርምጃ ተፈፃሚ ከሆነ በኋላ ጥፋቱን በተመሳሳይ ሁኔታ የደገመ እንደሆነ በመሬት የመጠቀም መብቱን ለተወሰነ ጊዜ ከማገድ ጀምሮ

ላለማው ሀብት ብቻ ካላ ተከፍሎት መሬቱን ከናካቴው እንዲለቅ እስከማስገደድ የሚደርስ እርምጃ ሊወሰድበት ይችላል፡፡

3. ከዚህ በላይ የሰፈሩት ድንጋጌዎች ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት መሬታቸውን ለመንከባከብ በተሳናቸው ዜጎች ላይ ተፈጻሚነት አይኖራቸውም፡፡

4. የወል መሬት ተጠቃሚ የሆነ ማንኛውም ሰው መሬቱን ለመንከባከብ ከሌሎች አቻ ተጠቃሚዎች ጋር አልተባበርም ያለ እንደሆነ ህግ ባለማክበሩ ምክንያት እንደቅደም-ተከተሉ የቃል ወይም የጽሁፍ ማስጠንቀቂያ እንዲሰጠው ወይም እንዲደርሰው ይደረጋል፡፡

5. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (4) ስር የተደነገገው ማስጠንቀቂያ ከተሰጠው በኋላ ጥፋቱን በተመሳሳይ ሁኔታ ከደገመ የወል መሬቱን እንዳይጠቀም ለተወሰነ ጊዜ

ከማገድ ጀምሮ ለዘለቄታው እስከመከልከል የሚደርስ አስተዳደራዊ እርምጃ ሊወሰድበት ይችላል፡፡

6. በዚህ አዋጅ አንቀጽ 27 ስር የሰፈሩትን ማንኛዎቹንም ግዴታዎች ያላከበረ ማንኛውም የገጠር መሬት ተጠቃሚ ከወንጀል ተጠያቂነት በተጨማሪ ላደረሰው ጉዳት አግባብ ባላቸው የፍትህ-ብሄር-ህግ ድንጋጌዎች መሰረት ካሳ እንዲከፍል ሊወሰንበት ይችላል፡፡

7. በዚህ አዋጅ መሰረት የገጠር መሬት ባለይዞታ ወይም ተጠቃሚ የሆኑ መንግስታዊ መስሪያ ቤቶች፣ መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች፣ የሃይማኖት ተቋማትና የብዙሃን ማህበራት ከዚህ በላይ በአንቀጽ 28 ስር የሰፈሩትን ግዴታዎች ያልተወጡ እንደሆነ አግባብ ባላቸው የፍትህ-ብሄርና የወንጀል ህግጋት ድንጋጌዎች መሰረት በተመሳሳይ ተጠያቂዎች ይሆናሉ፡፡

ክፍል አራት

ስለመሬት አጠቃቀም ዕቅድ አዘገጃጀትና አተገባበሩ

29. መሪ የመሬት አጠቃቀም ዕቅድ ስለማዘጋጀት

1. ቢሮው አገር-አቀፉን የመሬት አጠቃቀም እቅድ መነሻ በማድረግ ወይም ከራሱ ነባራዊ ሁኔታዎች በመነሳት በክልሉ ውስጥ የሚተገበር መሪ የመሬት አጠቃቀም እቅድ ያዘጋጃል፡፡ በክልል ደረጃ የሚዘጋጀው መሪ የመሬት አጠቃቀም እቅድ መስፈርቱ ከ

1:250,000 ያነሰ መሆን አይኖርበትም፡፡

2. የያንዳንዱ ዞን ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም መምሪያ የክልሉን የመሬት አጠቃቀም እቅድ መሰረት በማድረግ በዞኑ ነባራዊ ሁኔታ የሚተገበር የራሱን መሪ የመሬት አጠቃቀም እቅድ ያዘጋጃል፡፡ የዞን መሪ የመሬት አጠቃቀም እቅድ መስፈርቱ ከ 1:100,000 ማነስ የለበትም፡፡

3. የያንዳንዱ ወረዳ ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት በውስጡ የታቀፈበትን ዞን መሬት አጠቃቀም እቅድ መሰረት በማድረግ እንደወረዳው ነባራዊ ሁኔታ የሚተገበር የራሱን መሪ የመሬት አጠቃቀም እቅድ ያዘጋጃል፡፡ የወረዳ መሪ የመሬት አጠቃቀም እቅድ መስፈርቱ ከ 1:50,000 ማነስ የለበትም፡፡

4. አካባቢያዊ የመሬት አጠቃቀም እቅድ ቀበሌን ወይም ተፋሰስን መሰረት

ያደረገና ነዋሪውን ህብረተ-ሰብ ያሳተፈ ሆኖ አግባብ ባለው የወረዳ ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት የቴክኒክ ድጋፍ መዘጋጀት ያለበት ሲሆን መስፈርቱ ከ

1:10,000 ማነስ አይኖርበትም፡፡

5. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (4) ስር የተደነገገው ቢኖርም ከፊል አርብቶ-አደሩ ለግጦሽ በሚጠቀምባቸው አካባቢዎች የመሬት አጠቃቀም እቅድ መስፈርቱ እስከ1:20,000 ድረስ ሊዘጋጅ ይችላል፡፡

6. ቀበሌን ወይም ተፋሰስን መሰረት ያደረገ አካባቢያዊ የመሬት አጠቃቀም እቅድ ለማዘጋጀት እንደተገቢነቱ በወረዳና በቀበሌ ደረጃ የቴክኒክ ኮሚቴዎችንና አሳታፊ የገጠር ግምገማ ቡድኖችን ማደራጀት አስፈላጊ ይሆናል፡፡ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡

7. የትኛውም የገጠር መሬት ለአንድ ለተወሰነ አገልግሎት እንዲውል ሲደረግ፡-

ሀ. የተሻለ የኢኮኖሚ ጠቀሜታ የሚሰጥ መሆኑ፤

ለ. በአካባቢው ላይ የሚያስከትለው ተጽእኖ አለመኖሩ ወይም ተጽእኖው አነስተኛ ሆኖ መገኘቱና፤

ሐ. አገልግሎቱ በተጠቃሚዎች ዘንድ ተቀባይነት ያለው መሆኑ እየተረጋገጠ መሆን ይኖርበታል፡፡

30.የመሬት አጠቃቀም እቅዶችን ወቅታዊ ስለማድረግ

1. በክልል፣ በዞንም ሆነ በወረዳ ደረጃ የሚዘጋጁ መሪ የገጠር መሬት አጠቃቀም እቅዶች እንደተገቢነቱ አገር-አቀፉን ዕቅድ ወይም የየአስተዳደር እርከኑን እቅዶች ታሳቢ በማድረግ ከ10 እስከ15 ዓመት በሚሆን ጊዜ ውስጥ ወቅታዊ መደረግ ይኖርባቸዋል፡፡

2. በአካባቢ ደረጃ የሚዘጋጁ አሳታፊ የገጠር መሬት አጠቃቀም እቅድ እንዳስፈላጊነቱ የሚከለስበትና ወቅታዊ የሚደረግበት ጊዜ ገደብ በደንብ ይወሰናል፡፡

3. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1)ና (2) ስር የተደነገገው ቢኖርም በማናቸውም ሁኔታ ቢሆን ውሃ-አዘል መሬቶች፣ እንዲሁም ተፈጥሯዊ፣ ባህላዊና ሃይማኖታዊ ቅርሶችና የመሳሰሉት ስፍራዎች ባሉበት ሁኔታ በአግባቡ ተጠብቀው መያዝና መልማት ይኖርባቸዋል፡፡

31.በገጠር ቀበሌ ማዕከላት ውስጥ የመሬት አሰጣጥና አጠቃቀምን ስለመወሰን

1. በክልሉ በሚገኙ በሁሉም የገጠር ቀበሌዎች ውስጥ የቀበሌ ማዕከላት እንዲኖሩ

ይደረጋል። እነዚህ ማእከላት የሚተዳደሩት በዚህ አዋጅና ይህንን አዋጅ ለማስፈጸም በሚወጡ ደንቦችና መመሪያዎች መሰረት ይሆናል።

2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ስር የተደነገገው ቢኖርም ጉዳዩ የሚመለከተው የወረዳ አስተዳደር ምክር ቤት እንዳስፈላጊነቱ በጥናት ላይ ተመስርቶ በአንድ ቀበሌ ውስጥ ከአንድ በላይ የሆኑ ማእከላት እንዲኖሩ ሊወስን ይችላል።
3. ይህ አዋጅ ከመጽናቱ በፊት የተመሰረቱ የገጠር ቀበሌ ማእከላት ይቀየሩ ዘንድ በህዝቡ በኩል ጥያቄ የቀረበ እንደሆነ ጉዳዩ የሚመለከተው ወረዳ አስተዳደር ምክር ቤት በጥናት ላይ ተመስርቶ በሚሰጠው ውሳኔ መሰረት ቅያሪው ሊፈቀድ ይችላል።
4. በገጠር ቀበሌ ማዕከላት ውስጥ የሚተገበረው የመኖሪያ ቤት ግንባታ ቦታ አሰጣጥ ስርአትናግንባታው የሚያሟላቸው ስታንዳርዶች በደንብ ይወሰናሉ።
5. ከዚህ በላይ በንኡስ አንቀጽ (4) ስር የሰፈረው አጠቃላይ ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ ዕድሜው 18 ዓመትና ከዚያ በላይ የሆነና በቀበሌው ውስጥ ቢያንስ ለተከታታይ 2 ዓመታት ነዋሪ ሆኖ በግብርና፣ በንግድ ወይም በሌሎች በማናቸውም መንግስታዊና መንግስታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች የሚሰራ ማንኛውም ሰው በገጠር ቀበሌ ማእከላት ውስጥ የመኖሪያ ቤት መስሪያ ቦታ ያገኛል።
6. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (5) ስር የተደነገገው ቢኖርም ወላጆቻቸውን በሞት ያጡ ህፃናት፣ አካል ጉዳተኞች፣ አቅመደካሞች፣ ሴቶችና አረጋውያን እንደቅደም-ተከተላቸው በማዕከላቱ ውስጥ የመኖሪያ ቤት መስሪያ ቦታ በቅድሚያ የማግኘት መብት ይኖራቸዋል።
7. በገጠር ቀበሌ ማእከላት ውስጥ የተገነቡ መኖሪያ ቤቶች ቢሮው በዚህ አዋጅ መሰረት ለገጠር ቤቶች አሰራር በደንብ የሚደነግጋቸውን የዲዛይንና የግንባታ ጥራት መስፈርቶች አሟልተው ስለመገኘታቸው አግባብ ባለው የወረዳ ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት ካልተረጋገጠ በስተቀር ሊሸጡ፣ የእዳ ዋስትና ሆነው ሊያዙም ሆነ በማናቸውም መንገድ ለሶስተኛ ወገን ሊተላለፉ አይችሉም።
8. ይህ አዋጅ ከመጽናቱ በፊት በገጠር ቀበሌ ማእከላት ውስጥ የተገነቡና በፕላኑ ላይ የተመለከቱትን መስፈርቶች የማያሟሉ ቤቶች ጉዳይ በደንብ ይወሰናል።

32. ወቅታዊ የመሬት አጠቃቀምን መቀየር የተከለከለ ስለመሆኑ

1. በጥናት ላይ ተመስርቶ ካልሆነ በስተቀር በማናቸውም የገጠር መሬት ይዞታ ላይ ገቢራዊ በመደረግ ላይ ያለ ወቅታዊ የአጠቃቀም እቅድ በዘፈቀደ አይቀየርም።

ሆኖም ይህ ድንጋጌ ተዳፋትነታቸው ከ50 ፐርሰንት በላይ የሆኑ የመሬት ይዞታዎችን ወደቋሚ ተክሎች ማልሚያነት ከማሸጋገር የሚከለክል አይሆንም፡፡

2. የገጠር ቀበሌ ማዕከላት ተብለው ከተመረጡት ስፍራዎች ውጭ በእርሻ፣ በግጦሽና በደን ይዞታዎችም ሆነ በወል መሬቶች ላይ ማናቸውንም አይነት አዲስ ግንባታ ማካሄድ የተከለከለ ነው፡፡
3. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ድንጋጌ ስር የተመለከተው የመሬት አጠቃቀም እቅድ ተዘጋጅቶ ባልተሰጠበት አካባቢ አርሶ-አደሩ በመሬት ይዞታ ማረጋገጫ ደብተሩ ላይ ለራሱና አካለ-መጠን ለደረሱ ልጆቹ በሚበቃ መጠን በቤተ-ሰቡ አባላት ስም ባስመዘገበው ይዞታ ውስጥ የመኖሪያ ቤት ከመገንባት አይታገድም፡፡

ክፍል አምስት

የገጠር መሬትን ስለመለካት፣ ስለመመዝገብና የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር ስለመስጠት

33.ይዞታን ስለመለካት

1. ለተጠቃሚዎች በይዞታነት የተሰጠ፣ በአንድ አካባቢ ማህበረሰብ በወል የተያዘ ወይም ለደን ልማት ወይም ለሌሎች መሰል ተግባራት የተከለለ የትኛውም የገጠር መሬት በባህላዊ መንገድ ወይም በዘመናዊ መሳሪያ ተለክቶ ካርታ ይዘጋጅለታል፡፡
2. የግል፣ የወልወይም የመንግስት ይዞታዎች እንደሁኔታው በተለያዩ የቅየሳ መሳሪያዎች እየተለኩ ድንበሮቻቸውን የሚያሳይ ምልክት ይደረግባቸዋል፡፡
3. በዚህ አይነት የተለካው መሬት ባለይዞታዎች የይዞታቸውን መጠንና አዋሳኝ ድንበሮች የሚያሳይ ካርታ ተዘጋጅቶ ይህንኑ ከሚያረጋግጥ ደብተር ጋር ይሰጣቸዋል፡፡
4. የትኛውም መሬት በሚለካበት ጊዜ በተቻለ መጠን የመሬቱ አዋሳኝ ባለይዞታዎች ወይም ተወካዮቻቸው በስፍራው ተገኝተው ድንበሮቻቸውን እንዲያሳዩጥሪ ይደረግላቸዋል፡፡ የመሬቱ ቅየሳ የሚካሄደውም የባለይዞታዎቹን ማሳዎች መነሻ በማድረግ ይሆናል፡፡
5. በመሬቱ አለካክና በድንበሩ አከላለል ረገድ ቅሬታ የተሰማው ማንኛውም ባለይዞታ ቅር የተሰኘበትን ምክንያት በዝርዝር በመግለጽ ልኬታው በተጠናቀቀ በ30 ቀናት ውስጥ ጉዳዩ እንደገና ይታይለት ዘንድ በየደረጃው ለሚገኘው የገጠር መሬት

አስተዳደርና አጠቃቀም አካል የማቅረብ መብት አለው፡፡

6. የትኛውም መሬት ከተለካ በኋላ መጠኑ በተለያዩ ምክንያቶች ተለውጦ የተገኘ እንደሆነ እንደገና ከተለካ በኋላ አዲስ ካርታ ይዘጋጅለታል፡፡
7. ፈቃድ ያላቸውናበግል ስራ የተሰማሩ የቅየሳ ድርጅቶች በመሬት ቅየሳ ስራው ላይ እንዲሳተፉ ሊደረግ ይችላል፡፡ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡

34. ስለመሬት ምዝገባና የመረጃ አያያዝ

1. ይህንን አዋጅ መሰረት በማድረግ አግባብ ባለው የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አካል ሃላፊነት የተለካ ማናቸውም የገጠር መሬት ይዞታ ለዚህ አላማ በተቋቋመው የመሬት መዝገብ ውስጥ ይመዘገባል፡፡
2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ስር በሰፈረው ድንጋጌ መሰረት የሚካሄደው የገጠር መሬት ምዝገባ የመሬቱን ባለይዞታ ሙሉ ስም፣ ይዞታው የተገኘበትን ሁኔታ፣ የመሬቱን አዋሳኞች የለምነቱን ደረጃ፣ መሬቱ የሚውልበትን አገልግሎትና ባለይዞታው ያለበትን ግዴታዎች የሚገልጹዝርዝሮችን አካቶ መያዝ ይኖርበታል፡፡
3. ከመሬቱ ጋር ተያያዥነትያለውን መብትና ግዴታ የሚመለከት ማናቸውም ጉዳይ መሬቱ በሚገኝበት ወረዳ ላለው የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት ቀርቦ ካልተመዘገበ በስተቀር በሶስተኛ ወገኖች ላይ መቃወሚያ ሆኖ ሊቀርብባቸው አይችሉም፡፡
4. መሬት-ነክ መረጃ በባህረ-መዝገብም ሆነ ለዚህ አላማ በተዘጋጀው የኤሌክትሮኒክስ ቅጅ ላይ መመዝገቡ በህግ ፊት እኩል ተቀባይነት ይኖረዋል፡፡
5. በሀሰተኛ መረጃ ላይ ተመስርቶ የተካሄደ ማናቸውም ምዝገባ ህጋዊ ውጤት አይኖረውም፡፡
6. በመዝጋቢው ስህተት ምክንያት በማንኛውም ሰው ላይ ጉዳት የደረሰ እንደሆነ ስህተቱን የፈጠረው የመንግስት አካል በፍትህ-ብሄርናበወንጀል ኃላፊነት ተጠያቂ ይሆናል፡፡
7. ከዚህ በላይ በሰፈረው የንኡስ አንቀጽ (6) ድንጋጌ አተገባበር ሳቢያ ጉዳዩ የሚመለከተው የመንግስት አካል በስህተቱ ለተጎዳው ወገን ካሳ እስከመክፈል የደረሰ እንደሆነ ይህንኑ እንዲመልስለት ስህተቱን የፈጠረውንና ለባለእዳነት የዳረገውን መዝጋቢ ሰራተኛ በተራው የመጠየቅ መብት ይኖረዋል፡፡ ሆኖም መዝጋቢው ሰራተኛ በኃላፊነት የሚጠየቀው ስህተቱን የሰራው ሆነ ብሎ ወይም በቸልተኝነት የሆነ

እንደሆነ ነው፡፡

8. አስመዝጋቢውም ቢሆን በምዝገባውለተፈጠረው ስህተት የራሱ አስተዋጽኦ እንደነበረው የተረጋገጠ ከሆነ በፍትሃ-ብሄርናተገቢሆኖ ሲገኝም በወንጀል ህግጋት ተጠያቂ ይሆናል፡፡

35. ስለ ገጠር መሬት ይዞታ ማረጋገጫ ደብተር

1. የገጠር መሬት በይዞታ የተሰጠው ማንኛውም ሰው የመሬቱ ዝርዝር የተመዘገበበት የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር በስሙ ተዘጋጅቶና ፎቶግራፉ ተለጥፎበት አግባብ ባለው የወረዳ ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት በኩል ይሰጠዋል፡፡
2. የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር የባለይዞታው በህግ የተጠበቀ ሙብት ማስረጃ ነው፡፡ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር እያለ ዳኞች ሌሎች የሰነድም ሆነ የሰው ማስረጃዎችን ቅድሚያ ሰጥተው ሊቀበሉና ሊመለከቱ አይችሉም፡፡
3. መሬቱ በባልና ሚስት ወይም በሌሎች ሰዎች በጋራ የተያዘ ከሆነ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተሩ የሚዘጋጀውበሁሉምወገኖች ስም ይሆናል፡፡
4. የመሬት ይዞታ ማረጋገጫ ደብተሩ በአንደኛው ስም ብቻ ተዘጋጅቶ ከተሰጠ በኋላ ጋብቻ የተፈፀመ እንደሆነ ተጋቢዎች መሬቱን የጋራ ይዞታ ለማድረግ ሊስማሙ ይችላሉ፡፡ ባልና ሚስት የግል የነበረውን መሬት በስምምነት የጋራ በሚያደርጉበት ጊዜ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተሩበሁለቱም ስም ይዘጋጃል፡፡
5. ይህንኑ የሚቃረን ጠንካራ የጽኑፍ ማስረጃናይበልጥ የሚያሳምን ምክንያት ካልቀረበ በስተቀር የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር በስሙ ተዘጋጅቶ የተሰጠው ማንኛውም ሰው የመሬቱ ህጋዊ ባለይዞታ እንደሆነ ይቆጠራል፡፡
6. የመሬት ይዞታ ማረጋገጫ ደብተር የባለይዞታውን በህግ የተደነገጉ ዋና ዋና ሙብቶችና ግዴታዎች ማመልከት አለበት፡፡
7. በህግ ከተወሰነው የአንድ ማሳ ዝቅተኛ መጠን በታች የሆነ የትኛውም የገጠር መሬት በይዞታ ማረጋገጫ ደብተር ውስጥ ለብቻ አይመዘገብም፡፡ ሆኖም ይህ አዋጅ ከመጽናቱ በፊት የነበሩ አነስተኛ ይዞታዎችን በሚመለከት ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡
8. በዚህ አዋጅ መሰረት የገጠር መሬትን ከሚያስተዳድረው አካል ተፈላጊው የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር ሳይሰጠው በክልሉ ውስጥ በገጠር መሬት ሲጠቀም የተገኘ ማንኛውም ሰው ከቃል ማስጠንቀቂያ ጀምሮ መሬቱን እስከማስለቀቅ ለመድረስ የሚችል እርምጃ ይወሰድበታል፡፡ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡

9. የወል መሬት ተጠቃሚዎች የሆኑ ባለይዞታዎች ይህንኑ የሚያመለክት የመሬት ይዞታ ማረጋገጫ ደብተር በስማቸው ተዘጋጅቶ ይሰጣቸዋል፡፡
10. የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (9) ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ በማናቸውም መንገድ ቢሆን ያለፈቃድ በግለሰቦች ይዞታ ስር የወደቀ የወል መሬት ሁኔታ ተጣርቶ ወደነበረበት የወል ይዞታነት ይመለሳል፡፡ ያለአግባብ ሲጠቀምበት የቆየ ሰው መኖሩ ከተደረሰበትም በፍትሃ-ብሄርና በወንጀል ህግጋት ይጠየቃል፡፡
11. ተቋማትን በሚመለከት የገጠር መሬት ይዞታ ማረጋገጫ ደብተር በስማቸው ተዘጋጅቶ ይሰጣቸዋል፡፡ የመሬት መጠኑና የአሰጣጡ ሁኔታው ዝርዝር በደንብ ይወሰናል፡፡

36. ስለመሬት ይዞታ ምዝገባ ስርዓት

1. በክልሉ ውስጥ የሚደረግ የገጠር መሬት ይዞታን የማረጋገጡ ተግባር በአንድ አካባቢ ያሉ ማሳዎችን አስገዳጅ በሆነ አሰራር በመደዳ በመለካትና በመመዝገብ ይከናወናል፡፡
2. የምዝገባ ስርዓቱ እንደተገቢነቱ ይዞታን ወይም ማሳን መሰረት በማድረግ ይከናወናል፡፡

37. ይዞታን የማረጋገጥ ሂደት

1. የገጠር መሬት ይዞታን የማረጋገጡ ሂደት ጉዳዩ በሚመለከተው ቀበሌ ወይም ንዑስ ቀበሌ ውስጥ በሚኖረው ባለይዞታና አግባብ ባለው የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴ አማካኝነት በህዝብ በማስተቸት ይፈፀማል፡፡ ለዚህ አላማ የተመደበው ባለሙያም የማስተቸቱን ተግባር ይከታተላል፤ ይደግፋል፡፡
2. በቀበሌም ሆነ በንዑስ ቀበሌ ደረጃ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴ አባል ሆኖ በማገልገል ላይ የሚገኝ ማንኛውም ሰው የራሱ የሆነን ወይም የቅርብ የስጋ ወይም የጋብቻ ዘመዱን ይዞታ በማጣራት ስራ ላይ አይሳተፍም፡፡ ተሳትፎ ቢገኝ እንኳ ተጣርቶ የተገኘው ማናቸውም አይነት መረጃ ውድቅ መደረግ ይኖርበታል፡፡

38. የመሬት ይዞታውን በመመዝገብና በማረጋገጥ ሂደት የሚነሱ ክርክሮችን ስለመወሰን

1. በዚህ አዋጅ መሰረት የገጠር መሬት ይዞታን በመመዝገብና በማረጋገጡ ሂደት በባለይዞታዎች መካከል ክርክር የተነሳ እንደሆነ ባለጉዳዮቹ አግባብ ባለው የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴ አቀራረቢነት እንዲሰማሙ ይደረጋል፡፡ በዚህ ያልተሰማሙ እንደሆነ ኮሚቴው ከቀበሌው የመሬት ዘርፍ ባለሙያ በሚገኘው

መረጃና አስተያየት ላይ ተንተርሶ አስተዳደራዊ ዉሳኔ ይሰጣል፡፡

2. በዚህ የቀበሌው ዉሳኔ ላይ ቅር የተሰኘ ወገን አቤቱታውን በየደረጃው ለሚገኘው የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት ሊያቀርብ ይችላል፡፡
3. በተቋሙ አስተዳደራዊ ዉሳኔ ቅር የተሰኘ ወገን ደግሞ ክሱን በ30 ቀናት ውስጥ ስልጣን ላለው የወረዳ ፍርድ ቤት ማቅረብ ይችላል፡፡
4. ያልተቋጩ ክርክር ያለበት ማናቸውምምሳ በክርክር ላይ ያለ" ተብሎ በኮሚቴው ይያዛል፡፡

39. የሀጻናትን፣ የአካል ጉዳተኞችን፣ የአቅሙ-ደካሞችን፣ የሴቶችን፣ የአረጋውያንና በአካባቢው ያልተገኙ ሌሎች ሰዎችን መብት ስለመጠበቅ

1. ሞግዚት ወይም ህጋዊ ወኪል የሌላቸው ህፃናት፣ የአካል ጉዳተኞች፣ የአቅሙ-ደካሞች፣ የሴቶችና የአረጋውያን ይዞታ የሆነ መሬት በሚመዘገብበትና በሚረጋገጥበት ወቅት እነዚህ ወገኖች በስፍራው ካለመገኘታቸው የተነሳ መብታቸው እንዳይጣስ ብርቱ ጥንቃቄ መደረግ ይኖርበታል፡፡
2. የገጠር መሬት ይዞታን በመመዝገብና በማረጋገጥ ሂደት ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት በአካባቢው ያልተገኙ ሰዎችን መብት የሚያስጠብቅ የአሰራር ስርአት ይዘረጋል፡፡ ዝርዝሩ በደንብ ይደነገጋል፡፡

40. የገጠር መሬት ይዞታ ማረጋገጫ ሰነድ በያዘው መረጃ ላይ ተቃውሞ ስለማቅረብና ማሻሻያ ስለማድረግ

1. የትኛውም የገጠር መሬት ይዞታ በምዝገባ ሂደት ተረጋግጦ የተያዘ መረጃ የመጨረሻ ሆኖ ለዚሁ በተቋቋመው መዝገብ ውስጥ ከመግባቱ በፊት ቅሬታ ያለው ወገን ቢኖር አቤቱታ የሚያቀርብበት ስነ-ስርዓትና የጊዜ ገደብ በደንብ ይወሰናል፡፡
2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) መሰረት የሚወሰነው የጊዜ ገደብ ከ6 ወር ሊበልጥ አይችልም፡፡
3. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (2) ስር የተደነገገው የጊዜ ገደብ ካለፈ በኋላ ማንኛውም ባለይዞታ የተመዘገበውን መረጃ በሚመለከት የሚያቀርበው ተቃውሞ ተቀባይነት አይኖረውም፡፡ ሆኖም ከፍ ብሎ በተወሰነው የጊዜ ገደብ ውስጥ ቅሬታውን ሳያቀርብ የቀረው ከአቅሙ በላይ በሆነ ምክንያት መሆኑን ገልጾ ስለዚሁ ስልጣን ባለው አካል የተሰጠ የፅሁፍ ማስረጃ ያቀረበ እንደሆነ ከዚህ በላይ የሰፈረው ድንጋጌ ዘግይቶም ቢሆን ከመስተናገድ ሊከለክለው አይችልም፡፡

41. ስለገጠር መሬት ይዞታና የማሳመለያ ቁጥሮች አሰጣጥ

1. በክልሉ ውስጥ የገጠር መሬት ይዞታና የማሳመለያ ቁጥሮች የሚሰጡት የክልሉን መንግስት አስተዳደር እርከኖች በመከተል ከላይ ወደታች ይሆናል፡፡
2. እያንዳንዱ የገጠር መሬት ይዞታና ማሳ የራሱ የሆነ ልዩ ኮድ እየተሰጠው ይመዘገባል፡፡ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡

ክፍል ስድስት

ስለገጠር መሬት ምዝገባ መረጃ አያያዝ፣ አጠባበቅና ወቅታዊ አደራረግ

42. ስለመሬት መረጃ አያያዝ፣ አጠባበቅና መረጃ የማግኘት መብት

1. የገጠር መሬት ምዝገባ መረጃ ባህረ-መዝገብ በሁለት ቅጅ ተዘጋጅቶ አንደኛው ቅጅ በሚመለከተው ቀበሌ ጽህፈት ቤትና ሁለተኛው ቅጅ ደግሞ ቀበሌው በሚታቀፍበት ወረዳ ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት ይቀመጣሉ፡፡ በሁለቱ የባህረ-መዝገብ ቅጂዎች መካከል ልዩነት ተፈጥሮ የተገኘ እንደሆነ መረጃው እንደገና እንዲጣራና እንዲስተካከል ይደረጋል፡፡
2. የገጠር መሬት ይዞታ ማረጋገጫ ደብተር በሚታደስበት፣ በሚተካበት ወይም ሌሎች መሰል አገልግሎቶች በሚሰጡበት ጊዜ ተገቢው የአገልግሎት ክፍያ ይፈጸማል፡፡
3. ማናቸውም የምዝገባ ሰነዶችና ሌሎች መሬት-ነክ መረጃዎች ለህዝብ ክፍት የሚደረጉበት ሁኔታና እንዳስፈላጊነቱም የነዚህ ሰነዶች ትክክለኛ ቅጅ ለማግኘት የሚጠየቀው የአገልግሎት ክፍያ መጠን በደንብ ይወሰናል፡፡

43. የምዝገባ መረጃን ወቅታዊ ስለማድረግ

1. የባለይዞታው ወይም የማሳ ወይም የሁለቱም ለጤጥ በሚያጋጥምበት ጊዜ የመሬት ምዝገባ ሰነዱም ወቅታዊ መደረግ ይኖርበታል፡፡ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል፡፡
2. የገጠር መሬት ምዝገባ መረጃን ወቅታዊ የማድረግ ተግባር በቀበሌና በወረዳ የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴዎች አማካኝነት ይከናወናል፡፡
3. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (2) መሰረት በተሰጠው አስተዳደራዊ ውሳኔ ቅር የተሰኘ ወገን አቤቱታውን በጽሁፍ አዘጋጅቶ አግባብ ላለው የወረዳ ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት ሊያቀርብና ሊያስመረምር ይችላል፡፡ ሆኖም በውሳኔው ያልተስማማ እንደሆነ ቀጥሎ እንዳግባብነቱ ጉዳዩ

ወደሚመለከተው ዞን ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም መምሪያ ወይም ወደአቅራቢያው ወረዳ ፍርድ ቤት ከማቅረብ አይታገድም፡፡

4. የገጠር መሬት ይዞታ ምዝገባ መረጃን ለማሻሻል ወይም ወቅታዊ ለማድረግ ጥያቄ የሚቀርብበት የጊዜ ገደብና የመሳሰሉት ዝርዝር ጉዳዮች በደንብ ይወሰናሉ፡፡
5. የቀረበው ጥያቄ ተቀባይነት ያገኘ እንደሆነ መዝጋቢው አካል የይዞታ ምዝገባ መረጃውን በተቻለ ፍጥነት የማስተካከል ሃላፊነት አለበት፡፡
6. ከዚህ በላይ በሰፈሩት የዚህ አንቀጽ ድንጋጌዎች መሰረት ጉዳዩ በሚመለከተው ወገን በጊዜው ቀርቦ ወቅታዊ ያልተደረገ ማናቸውም የገጠር መሬት ምዝገባ መረጃ ለውጥ ወይም ማሻሻያ በህግ ፊት ውጤት አይኖረውም፡፡

44. በክልሉ መንግስት የአስተዳደር እርከኖች መካከል ስለሚኖረው የመረጃ ልውውጥና የርስ በርስ ቅንጅት

1. በዞን፣ በወረዳና በቀበሌ ደረጃ የተያዘው የገጠር መሬት መረጃ ቋት ከክልሉ የገጠር መሬት የመረጃ ቋት ጋር የተጣጣመና የተቀናጀ መሆን ይኖርበታል፡፡
2. እያንዳንዱ ዞን ወቅታዊ የገጠር መሬት መረጃዎችን በየጊዜው ወደክልሉ የመረጃ ቋት ይልካል፡፡ የመረጃው አይነትና ይዘትም በክልሉ የመረጃ አስተዳደር ስርአት ይወሰናል፡፡

45. ስለገጠር መሬት ካዳስተር ቅየሳ

1. የክልሉ የገጠር መሬት ካዳስተር በአገር-አቀፍ ደረጃ ከሚሰራባቸው የመሬት መቆጣጠሪያ ነጥቦች ጋር እንዲተሳሰር መደረግ አለበት፡፡
2. በክልሉ ውስጥ የሚከናወነው የገጠር መሬት ቅየሳ አገር-አቀፉን የኮኦርድኔት ስርዓት የሚጠቀም ሲሆን የቅየሳ ስራውም የኢትዮጵያ ካርታ ስራ ኤጀንሲ ባወጣው የዳተም ዝውውር መስፈርት ላይ ተመስርቶ ይከናወናል፡፡
3. በገጠር ካዳስተር ቅየሳ የመለኪያ አሀዶች በደንብ ይወሰናሉ፡፡
4. የገጠር መሬት ቅየሳ በምድርና በፎቶግራ-ሜትሪክ ቅይጥ ዘዴዎች ሊካሄድ ይችላል፡፡
5. በወረዳ ደረጃ የሚዘጋጀው መሰረታዊ ካርታ የኢትዮጵያ ካርታ ስራ ኤጀንሲ በሚያወጣቸው መስፈርቶች ላይ ተመስርቶ መነደፍ ይኖርበታል፡፡
6. የወረዳና የቀበሌ መሰረታዊ ካርታዎች የሚይዟቸው ዝርዝር መስፈርቶችና የአሰራር ስርዓቶች በደንብ ይወሰናሉ፡፡

ክፍል ሰባት

ሰለአዋጁ አስፈጻሚ አካላት

46. የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ቢሮ

1. ይህንን አዋጅና በአዋጁ መሰረት የሚወጡትን ደንቦችና መመሪያዎች በበላይነት የማስፈጸም ሃላፊነት የተሰጠው የክልሉ ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ቢሮ ከዚህ በኋላ (ቢሮው) እየተባለ የሚጠራው አካል ነው፡፡
2. አስቀድሞ በተቋቋመበት የብሄራዊ ክልላዊ መንግስቱ አስፈጻሚ አካላት መልሶ ማቋቋሚያና ስልጣንና ተግባራት መወሰኛ አዋጅ ቁጥር 230/2008 ዓ.ም አንቀጽ 20 እና በሌሎች ህጎች የተሰጠው ስልጣን እንደተጠበቀ ሆኖ ቢሮው፡
  - ሀ. በክልሉ ውስጥ የሚገኙትን የገጠር ቀበሌ ማእከላት ፕላን ያዘጋጃል፤ ያሻሽላል፤ ወይም ይኸው በተዋረድ አካላቱ አማካኝነት ብቃት ባላቸው ባለሙያዎች እንዲዘጋጅ ወይም እንዲሻሻል ያደርጋል፤
  - ለ. የተዋረድ አደረጃጀቶችን በማጠናከርና ተፈላጊውን የሙያምሆነ የማቴሪያል ድጋፍ እንዲያገኙ በማድረግ ይህ አዋጅና በአዋጁ መሰረት የሚወጡት የተለያዩ ደንቦችና መመሪያዎች በክልሉ ውስጥ ተግባራዊ እንዲሆኑ ያደርጋል፡፡

47. የዞን ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም መምሪያ ስልጣንና ተግባር

የዞን ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም መምሪያ በተደራጀበት አካባቢ በዚህ አዋጅ መሰረት የሚከተሉት ዝርዝር ስልጣንና ተግባራት ይኖሩታል፡-

1. የግል ባለሀብቶች በመሬት ላይ የልማት ስራ ከመጀመራቸው በፊት የአጠቃቀም እቅዳቸውን እየገመገመ ያፀድቃል፤ የኢንቨስትመንት መሬት ሊዝ አሰራርና ተመኑን በየጊዜው እያጠና ለቢሮው አቅርቦ በክልሉ መስተዳድር ምክር ቤት አማካኝነት ያስወስናል፤ በህግ ተለይቶ በተሰጠው ስልጣን መሰረት ከባለሀብቶች ጋር ውሎችን ይዋዋላል፤ እንደውሉ በማይፈጽሙት ላይ ደግሞ በህግ አግባብ እርምጃዎችን ይወስዳል፤ ያስወስዳል፤
2. ከቢሮውናጉዳዩ ከሚመለከታቸው ሌሎች የአስተዳደር እርከኑ የአካላት ጋር በመተባበር ለህዝብ ጥቅም ታልሞ በሚወሰድ እርምጃ ምክንያት ከመሬታቸው የሚፈናቀሉ ባለይዞታዎች በቅድሚያ ተመጣጣኝ ካላ እንዲከፈላቸውና አማራጭ የኑሮ መሰረት እንዲያገኙ ሁኔታዎችን ያመቻቻል፤
3. በዘመናዊ መንገድ በሚለሙ ታላላቅ የመስኖ ልማት ፕሮጀክቶች ውስጥ የሚኖሩ ቀደምት ባለይዞታዎች በህግ አግባብ የመሬት ሽግግር እየተካሄደ የሁለተኛ ደረጃ

ደብተርና ካርታ እንዲያገኙ ያደርጋል፤

4. ይህንን አዋጅና በአዋጁ መሰረት የሚወጡትን ደንቦችና መመሪያዎች በዞኑ ውስጥ ለማስፈጸም ያመቸው ዘንድ አግባብ ያላቸውን አካላት ጥረት ያስተባብራል፤ አስፈላጊውን የሙያ ድጋፍ ይሰጣል፤
5. በስሩ የሚገኙትን አደረጃጀቶች በየጊዜው ያጠናክራል፤ ለሙያተኞቻቸው ተገቢው ስልጠና እንዲሰጥ ያደርጋል፤ ተግባራዊ አፈፃፀማቸውን በቅርብ ይከታተላል፤
6. በስሩ በታቀፉ ወረዳዎች ውስጥ የተጠቃለለ የትኛውም የገጠር መሬት ወደከተማ ክልል ከመካተቱ በፊት ወይም በሚካተትበት ወይም ለሌላ ለማናቸውም አገልግሎት በሚውልበትጊዜ በአርሶ-አደሮች ላይ መጉላላት እንዳይደርስ ሂደቱንምሆነ ሽግግሩን እስከመጨረሻው ድረስ በበላይነት ይመራል፤ ያስተባብራል፤
7. የወረዳ ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤቶች በሚሰጧቸው አስተዳደራዊ ውሳኔዎች ቅር የተሰኙ ወገኖች በይግባኝ የሚያቀርቧቸውን አቤቱታዎች ተቀብሎ ያጣራል፤ አስፈላጊውን ውሳኔ ይሰጣል፤
8. በዞኑ ውስጥ የሚገኙ የመንግስት መስሪያ ቤቶችምሆኑ የግል ተቋማት ከገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጋር በተገናኘ ማናቸውንም ተግባር በሚያከናውኑበት ወይም መሬትን ለተለያዩ ጥቅሞች በሚያውሉበት ጊዜ በዚህ አዋጅ ውስጥ የሰፈሩትን ግዴታዎች አክብረው ስለመፈጸማቸው ይከታተላል፤ይቆጣጠራል፡፡

48. የወረዳ ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት ስልጣንና ተግባር

በወረዳ ደረጃ የተቋቋመ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት በተደራጀበት ወረዳ ውስጥ ይህንን አዋጅ በማስፈፀም ረገድ የሚከተሉት ዝርዝር ስልጣንና ተግባራት ይኖሩታል፡-

1. በወረዳው ውስጥ የሚገኘውን የገጠር መሬት አይነትና መጠን አጥንቶና መዝግቦ ይይዛል፤ አስተዳደሩንና አጠቃቀሙን ይከታተላል፤ ይቆጣጠራል፤
2. መሬቱ በተለያዩ ምክንያቶች ምርታማነቱን እንዳያጣና ከጥቅም ውጭ እንዳይሆን የመሬቱ ተጠቃሚዎች በይዞታቸው ላይ የተለያዩ እንክብካቤዎችን ስለማድረጋቸው ይከታተላል፤ መሬታቸውን በአግባቡ ይዘው ለተገኙትወገኖች የተለያዩ የማትጊያ ዘዴዎችን ይቀይሳል፤ ተግባራዊ ያደርጋል፤ ግዴታቸውን በማይወጡት ላይ ደግሞ ተገቢ እርምጃዎችን ይወስዳል፤
3. መሬትን በማስተዳደርና አጠቃቀሙን በመወሰን ረገድ በወረዳው ውስጥ ከታቀፉ የቀበሌ አስተዳደር ጽህፈት ቤቶች በኩል የሚቀርቡ ቅሬታዎችን ያጣራል፤

አስተዳደራዊ ውሳኔዎችን ይሰጣል፤

4. እንደ ሁኔታው ባህላዊና ዘመናዊ የቅየሳ ዘዴዎችን በመጠቀም እያንዳንዱን የገጠር መሬት ይዞታና ማሳ ይመዘግባል፤ በምዝገባው መሰረት የይዞታ ማረጋገጫ ደብተርና ካርታ ይሰጣል፤
5. በወረዳው ውስጥ የገጠር መሬት ይዞታ መብት የተሰጣቸው ግለሰቦች የይዞታ መብታቸውን እንዳግባብነቱ በውርስ፣ በኪራይ፣ በስጦታ ወይም በለውጥ የሚያስተላልፉበትን ስርዓት ይዘረጋል፤ በመሬት ይዞታ ላይ የሚካሄዱ ለውጦችን በየጊዜው እየመዘገበ መረጃውን ወቅታዊ ያደርጋል፤
6. አግባብ ካላቸው አካላት ጋር በመተባበር ለገጠር ቀበሌ ማእከላትና አዳዲስ ለሚፈጠሩ አነስተኛ ከተሞች የመሬት አጠቃቀም ፕላን ወይም እቅድ ያዘጋጃል፤ ተበታትኖ የሚኖረውን አርሶ-አደርና ከፊል አርብቶ-አደር ወደአንድ ማእከል በማሰባሰብ ሁለንተናዊ እድገት ለማምጣት የሚያግዙ ተግባራትን ያከናውናል፤
7. ጉዳዩ ከሚመለከታቸው አካላት ጋር በመተባበር ለህዝብ ጥቅም ታልሞ በሚወሰድ እርምጃ ምክንያት ከመሬታቸው የሚፈናቀሉ ባለይዞታዎች በቅድሚያ ተመጣጣኝ ካሳ እንዲከፈላቸውና አማራጭ የኑሮ መሰረት እንዲያገኙ ሁኔታዎችን ያመቻቻል፤
8. በዘመናዊ መንገድ በሚለሙ ታላላቅ የመስኖ ልማት ፕሮጀክቶች ውስጥ የሚኖሩ ቀደምት ባለይዞታዎች በህግ አግባብ የመሬት ሽግሽግ እየተካሄደ የሁለተኛ ደረጃ ደብተርና ካርታ እንዲያገኙ ያደርጋል፤
9. በከተማ አስተዳደር ክልል የተጠቃለሉ የገጠር መሬት ባለይዞታዎች መሬት-ነክ በሆኑ የአስተዳደርና የአጠቃቀም ጉዳዮች ላይ ይወስናል፤ ይመዘግባል፤ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተርና ካርታ ይሰጣል፤
10. በቀበሌና በንዑስ ቀበሌ ደረጃ የተቋቋሙ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴዎችንና በዚህ ደረጃ የተመደቡ ባለሙያዎችን ይደግፋል፤ የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀሙ ተግባር አዋጁ በሚጠይቀው መሰረት እየተከናወነ ስለመሆኑ በቅርብ ይከታተላል፤
11. ለተግባሩ የተመረጡ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴ አባላት ተገቢውን ስልጠና እንዲያገኙ ያደርጋል፤
12. በወረዳው ውስጥ የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀምን የሚመለከቱ መረጃዎችን በአግባቡ ይይዛል፤ ይጠብቃል፡፡

49. የቀበሌ መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት ስልጣንና ተግባር

በቀበሌ ደረጃ የተቋቋመ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት ይህንን አዋጅ በቀበሌው ውስጥ በማስፈፀም ረገድ የሚከተሉት ዝርዝር ስልጣንና ተግባራት ይኖሩታል፡-

1. በቀበሌው ውስጥ የሚገኘውን የገጠር መሬት አይነትና መጠን አጥንቶና መዝግቦ ይይዛል፤ አስተዳደሩንና አጠቃቀሙን በቅርብ ይከታተላል፤ ይቆጣጠራል፤
2. መሬቱ በተለያዩ ምክንያቶች ምርታማነቱን እንዳያጣና ከጥቅም ውጭ እንዳይሆን የመሬት ተጠቃሚዎች በይዞታቸው ላይ የተለያዩ እንክብካቤዎችን ስለማድረጋቸው ይከታተላል፤ መሬታቸውን በአግባቡ ይዘው ለተገኙት ወገኖች የተለያዩ የማትጊያ ዘዴዎችን ይቀይሳል፤ ተግባራዊ ያደርጋል፤ ግዴታቸውን በማይወጡት ላይ ደግሞ ተገቢ እርምጃዎችን ይወስዳል፤ በሌሎች ስልጣኑ ባላቸው አካላት እንዲወሰዱባቸው ያደርጋል፤
3. በቀበሌው ውስጥ የገጠር መሬት ይዞታ የተሰጣቸው ሰዎች የይዞታ መብታቸውን እንዳግባብነቱ በውርስ፣ በኪራይ፣ በስጦታ ወይም በለውጥ ለማስተላለፍ የሚያቀርቡለትን ጥያቄ ተቀብሎ ለዚሁ በተዘረጋው ስርዓት መሰረት ያስተናግዳል፤
4. ጉዳዩ ከሚመለከታቸው አካላት ጋር በመተባበር በስሩ ለታቀፉ የገጠር ማእከላት የመሬት አጠቃቀም እቅዶችን በማዘጋጀት ይሳተፋል፤ የማእከላቱን ተጠቃሚዎች ይለያል፤
5. በቀበሌ ደረጃ የተዘጋጀውን የመሬት አጠቃቀም እቅድ ለተጠቃሚዎች ያስረክባል፤ እቅዱን የተረከቡት ባለይዞታዎች ግዴታቸውን ባልተወጡ ጊዜ እርምጃዎችን ይወስዳል፤ እንዲወሰዱ ያደርጋል፤
6. ለህዝብ ጥቅም ታልሞ በሚወሰድ እርምጃ ምክንያት ከገጠር መሬታቸው የሚፈናቀሉ ባለይዞታዎች በቅድሚያ ተመጣጣኝ ካላ እንዲከፈላቸውና አማራጭ የኑሮ መሰረት እንዲያገኙ ከሚመለከታቸው አካላት ጋር ተባብሮ ይሰራል፤
7. በዘመናዊ መንገድ በሚለሙ ታላላቅ የመስኖ ልማት ፕሮጀክቶች ውስጥ የሚኖሩ ቀደምት ባለይዞታዎች በህግ አግባብ የመሬት ሽግግር እየተካሄደ የሁለተኛ ደረጃ ደብተርና ካርታ ያገኙ ዘንድ በሚደረገው እንቅስቃሴ ይተባበራል፤
8. በቀበሌና በንዑስ ቀበሌ ደረጃ የተቋቋሙትን የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴዎች የስራ እንቅስቃሴ በቅርብ ይከታተላል፤ አሰራራቸውን በህብረተ-ሰቡ ያስተቻል፤ ያስገመግማል፤

9. የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀምን የሚመለከቱ መረጃዎችን በአግባቡ ይይዛል፤ ይጠብቃል፡፡

50. የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴ ተግባርና ኃላፊነት

1. በቀበሌ ደረጃ የተቋቋመ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴ ከወረዳው መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት ባለሙያ ጋር በመተባበር ይህንን አዋጅ በቀበሌው ውስጥ በማስፈፀም ረገድ የሚከተሉት ዝርዝር ተግባርና ኃላፊነቶች ይኖሩታል፡-

ሀ. በቀበሌው ውስጥ የሚገኘውን የገጠር መሬት ያስተዳድራል፤

ለ. ከነዋሪው ህዝብ በኩል የሚቀርቡለትን የመሬት ጥያቄዎችን የተቀበለ በማጣራትና ቅደም-ተከተል በማስያዝ ለተጠቃሚዎች ፍትሃዊ ድልድል እንዲካሄድ ያደርጋል፤

ሐ. ከወረዳው የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤት በሚሰጠው መመሪያ መሰረት በቀበሌው ውስጥ የሚገኙትን የመሬት ባለይዞታዎችና የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር የተሰጣቸውን ሌሎች ሰዎች ዝርዝር መዝግቦ ይይዛል፤

መ. ማናቸውም የገጠር መሬት ድልድል፣ የይዞታ ማረጋገጫ ደብተር አሰጣጥ፣ አንድን ቦታ ለገጠር ቀበሌ ማዕከል ምስረታ የማዋል ወይም የወል መሬትን ለግል መጠቀሚያ የማከፋፈልና የአንድን መሬት አገልግሎት የመለወጥ ተግባር እንዲሁም ለህዝብ አገልግሎት ካልሆነ በስተቀር የመሬት ይዞታን ወይም የመጠቀም መብትን የሚያግድ ወይም የሚያሳጣ ማናቸውም ውሳኔ በቀበሌው ነዋሪ ህዝብ ተሳትፎ የተደገፈ መሆኑን ያረጋግጣል፡፡

2. የንዑስ ቀበሌ የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ኮሚቴዎች ተግባርና ኃላፊነት በደንብ ይወሰናል፡፡

51. የተለያዩ መንግስታዊ መስሪያ ቤቶች ተግባርና ኃላፊነት

1. በክልሉ ውስጥ የሚገኙ የመንግስት መሥሪያ ቤቶችና የግል ተቋማት ከገጠር መሬት አጠቃቀምና አጠባበቅ ጋር ግንኙነት ያለውን ማናቸውንም ተግባር በሚያከናውኑበት ወይም መሬትን ለተለያዩ ተግባራት በሚያውሉበት ጊዜ በዚህ አዋጅ ውስጥ የሰፈሩትን ግዴታዎች የመፈጸም ሃላፊነት አለባቸው፡፡

2. በየእርከኑ የተደራጁ የአስተዳደር ምክር ቤቶች የሚከተሉት ሃላፊነቶች አሉባቸው፡-

ሀ. ድንበሮች በግልጽ እንዲካለሉ በማድረግ የአዋጁን ተፈጻሚነት የመደገፍና

ለ. ጉዳዩ የሚመለከታቸውን ተቋማት ጥረት እያስተባበሩ በገጠር ቀበሌ ማእከላትም ሆነ ከነዚህ ማእከላት ውጭ የሚካሄዱ ህገወጥ ግንባታዎችን የማስቆም፡፡

ክፍል ስምንት

በገጠር መሬት ይዞታና የመጠቀም መብት ላይ የሚነሱ ክርክሮችን ስለመወሰን

52. በገጠር መሬት ይዞታና የመጠቀም መብት ላይ ስለሚፈጠሩ አለመግባባቶችና ስለሚነሱ ክርክሮች

1. የገጠር መሬት ይዞታና የመጠቀም መብትን በሚመለከት የሚፈጠሩ አለመግባባቶችና የሚነሱ ክርክሮች በመጀመሪያ ደረጃ፡-

ሀ. በራሳቸው በባለጉዳዮቹ መካከል በሚካሄድ ውይይትና በሚደረግ ስምምነት እንዲፈቱ ይደረጋል፤

ለ. ተከራካሪ ወገኖች በስምምነት ሊፈቷቸው ካልቻሉ ራሳቸው በሚመርጧቸው ሽማግሌዎች አስታራቂነት ጉዳያቸው እልባት እንዲያገኝ ይደረጋል፡፡

2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ስር በተደነገገው መሰረት አለመግባባቱ ያልተፈታ እንደሆነ ይኸው ከታወቀበት ቀን ጀምሮ ባሉት 30 ቀናት ውስጥ ጉዳዩ ለአቅራቢያው ወረዳ ፍርድ ቤት ሊቀርብ ይችላል፡፡

3. የወረዳው ፍርድ ቤት በመጀመሪያ ደረጃ ተመልክቶ ውሳኔ የሰጠበት ማናቸውም ጉዳይ በ30 ቀናት ውስጥ ለከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሊቀርብበት ይችላል፡፡

4. ይግባኙ የቀረበለት ከፍተኛ ፍርድ ቤት የወረዳውን ፍርድ ቤት ውሳኔ ያጸናው እንደሆነ ውሳኔው የመጨረሻ ይሆናል፡፡

5. ይግባኙ የቀረበለት ከፍተኛ ፍርድ ቤት የስር ፍርድ ቤቱን ውሳኔ የሻረው ወይም ያሻሻለው እንደሆነ ግን ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ተጨማሪ ይግባኝ ሊቀርብበት ይችላል፡፡ ጠቅላይ ፍርድ ቤቱ የሚሰጠው ውሳኔ የመጨረሻ ይሆናል፡፡

6. የገጠር መሬትን ከመለካት፣ ከማስተዳደርና ከሌሎች ተዛማጅ ጉዳዮች ጋር በተያያዘ የወረዳ ገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ጽህፈት ቤቶች በሚሰጡት አስተዳደራዊ ውሳኔ ላይ ቅር የተሰኘ ማንኛውም ወገን ይኸው በደረሰው በ30 ቀናት ውስጥ ክሱን ለወረዳው ፍርድ ቤት ሊያቀርብ ይችላል፡፡ የወረዳው ፍርድ ቤት የጽህፈት ቤቱን ውሳኔ ያጸናው እንደሆነ ይግባኙን ለከፍተኛ ፍርድ ቤት ሊያቀርብ ይችላል፡፡ ይግባኙ የቀረበለት ከፍተኛ ፍርድ ቤትም የስር ፍርድ ቤቱን ውሳኔ ያጸናው እንደሆነ ውሳኔው የመጨረሻ ይሆናል፡፡

7. በመጨረሻ ደረጃ በተሰጡ የከፍተኛም ሆነ የጠቅላይ ፍርድ ቤቶች ውሳኔዎች ላይ መሰረታዊ የህግ ስህተት አለበት የሚል ማንኛውም ወገን አቤቱታውን ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ሊያቀርብ ይችላል፡፡

8. በገጠር መሬት ይዞታና የመጠቀም መብቶች ረገድ የሚነሱ ክርክሮች ከመደበኛ ፍርድ ቤትና አስተዳደራዊ ጉዳዮች ደግሞ አግባብ ካላቸው የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ተቋማት ውጭ በሌላ በማናቸውም አካል ሊታዩ አይችሉም፡፡

53. በውክልና ስለመከራከር

በክልሉ ፍትህ ቢሮ ስር የታቀፉትን የየደረጃውን አቃብያነ-ህግ ጨምሮ ለዚሁ ህዝባዊ አገልግሎት በህግ እውቅና የተሰጠው የትኛውም አካል በገጠር መሬት የመጠቀም መብታቸውን ለማስከበር የመከራከር አቅም የሌላቸውን ወላጆቻቸውን ያጡ ህጻናት፣ አካል ጉዳተኞች፣ አቅሙ-ደካሞች፣ ሴቶችና አረጋውያን ወክሎ በመደበኛ ፍርድ ቤቶችም ሆነ አግባብ ባላቸው የአስተዳደር ተቋማት ፊት ቀርቦ ሊከራከርላቸው ይችላል፡፡

ክፍል ዘጠኝ

ልዩ ልዩ ድንጋጌዎች

54. የፍትህ-ብሔር ህግ አግባብነት

በዚህ አዋጅ አንቀጽ 15፣ 16ና 17 ስር ያልተሸፈኑ የገጠር መሬት ኪራይ፣ ስጦታ፣ ውርስና ሌሎች ፍትህ-ብሔር-ነክ ጉዳዮችንበተመለከተ እንደነገሩ ሁኔታ አግባብነት ያላቸው የ1952 ዓ.ም ፍትህ-ብሔር ህግ ድንጋጌዎች ተፈጻሚነት ይኖራቸዋል፡፡

55. ስለይርጋ

የገጠር መሬትንበወረራ ወይም በሌላ በማናቸውም ህገወጥ መንገድ ይዞ በመገልገል ላይ የሚገኝ ማንኛውም ሰው መሬቱን እንዲለቅ በማንኛውም ሌላ ሰው ወይም ስልጣን ባለው የመንግስት አስተዳደር አካል ሲጠየቅ ወይም በመደበኛ ፍርድ ቤት ሲከሰስ የይርጋጊዜ ገደብን በስነ-ስርአት መቃወሚያነት ሊያነሳ አይችልም፡፡

56. የፍርድ ቤት ውሳኔ በገጠር መሬት ይዞታ ላይ ስለሚኖረው ህጋዊ ውጤት

ማንኛውም የገጠር መሬት ባለ ይዞታ የፍርድ ቤት ውሳኔን ለማስፈጸም በሚሰጥ ትእዛዝ ከይዞታው አይፈናቀልም ወይም ይዞታው ለእዳ መክፈያ በሚል ለሌላ አካል ሊተላለፍ አይችልም፡፡

57. የመሸጋገሪያ ድንጋጌዎች

1. ይህ አዋጅ ከመጽናቱ በፊት ከገጠር መሬት ይዞታና አጠቃቀም ጋር በተያያዘ በሌሎች ህጎች የተቋቋሙ መብቶችና ግዴታዎች ቀደም ሲል የነበሩ ህጎችን መሰረት አድርገው እስከተገኙና ይህንን አዋጅ በግልጽ እስካልተቃረኑ ድረስ ተፈፃሚነታቸው ይቀጥላል፡፡
2. ይህ አዋጅ ከመውጣቱ በፊት ፍርድ ቤት ቀርበው በመታየት ላይ ያሉማናቸውም መሬት-ነክ ጉዳዮች በተጀመሩበት አግባብ የመጨረሻ እልባት እንዲያገኙ ይደረጋል፡፡

58. የመተባበር ግዴታና የወንጀል ኃላፊነት

1. ማንኛውም ሰው ይህንን አዋጅ ለማስፈፀም ከሚመለከታቸው አካላት ጋር የመተባበር ግዴታ አለበት፡፡
2. የዚህን አዋጅ ድንጋጌዎች የጣሰ ወይም አፈጻጸማቸውን ሆነ ብሎ ያሰናከለ ማንኛውም ሰው አግባብ ባለው የወንጀል ህግ በተደነገገው መሰረት ይቀጣል፡፡

59. ስለተሻሻሉና ተፈጻሚነት ስለማይኖራቸው ህጎች

1. የተሻሻለው የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም መወሰኛ አዋጅ ቁጥር 133/1998 ዓ.ም (በአዋጅ ቁጥር 148/1999 ዓ.ም እንደተሻሻለ) ተሸሮ በዚህ አዋጅ ተተክቷል፡፡
2. ይህንን አዋጅ የሚቃረን ማናቸውም ህግ፣ ደንብ፣መመሪያ ወይም የተለመደ አሰራር በዚህ አዋጅ-ውስጥ በተሸፈኑት ጉዳዮች ላይ ተፈፃሚነት አይኖረውም፡፡

60. ደንብና መመሪያ የማውጣት ስልጣን

1. የክልሉ መስተዳድር ምክር ቤት ይህንን አዋጅ ለማስፈፀም የሚያስፈልጉትን ደንቦች ሊያወጣ ይችላል፡፡
2. ቢሮው ይህንን አዋጅና በአዋጁ መሰረት የሚወጡትን ደንቦች ለማስፈፀም የሚረዱ መመሪያዎችን ሊያወጣ ይችላል፡፡

61. በሰራ ላይ ስለሚቆዩ የማስፈጸሚያ ደንቦችና መመሪያዎች

ተሻሽሎ በወጣውና እስካሁን ጸንቶ ሲሰራበት በቆየው የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም መወሰኛ አዋጅ ቁጥር 133/1998 ዓ.ም አንቀጽ 33 ንዑስ አንቀጽ (1) (እንደተሻሻለ) መሰረት የወጣው የዚሁ አዋጅ ማስፈጸሚያ ክልል መስተዳድር ምክር ቤት ደንብ ቁጥር 51/1999 ዓ.ምና እርሱን ተከትለው የወጡት ልዩ ልዩ መመሪያዎች ከዚህ አዋጅ ድንጋጌዎች ጋር በግልጽ እስካልተቃረኑ ድረስ ባዳዲስ የማስፈጸሚያ ህግጋት እስኪተኩ ተፈጻሚነታቸው ይቀጥላል፡፡

62. አዋጁ ስለሚፀናበት ጊዜ

ይህ አዋጅ በክልሉ መንግስት ዝክረ-ህግ ጋዜጣ ታትሞ ከወጣበት ቀን ጀምሮ የፀና ይሆናል፡፡

ባህርዳር፣

ሀምሌ 12 ቀን 2009 ዓ.ም

ገዱ አንዳርጋቸው

የአማራ ብሄራዊ ክልል ፕሬዚዳንት